

MAGYAR UMBRIA

TARTALOM.

„Készítsétek az Úr útját! . . .“	—	—	—	—	—	1
TANULMÁNYOK:						
B. Duns Scotus intellektualizmusa. Fr. Menyhért.	—	—	—	—	—	2
Szűz Mária a liturgiában. Fr. Gyula.	—	—	—	—	—	12
A szentségek hatékonyságának problémája. Fr. Richárd.	—	—	—	—	—	18
FIGYELŐ:						
Szent Paskál és az Eucharisztikus Kongresszus. Fr. Gyárfás.	—	—	—	—	—	25
FERENCES VILÁGIRODALMUNKBÓL:						
Folyóiratok szemléje. Fr. Menyhért.	—	—	—	—	—	25
Könyvek szemléje. Fr. Arnold, Fr. Kristóf, Fr. Menyhért, Fr. Gilbert.	—	—	—	—	—	27
ÉVVÉGI ÉRTESETŐ. Fr. Metód.	—	—	—	—	—	31
ÉLETÜNKBŐL. Fr. Gilbert.	—	—	—	—	—	31
JÁSZBERÉNYI KRONIKA. Fr. Marciális.	—	—	—	—	—	32

1937.

XI. JAHRGANG.

Nr. 4.

UNGARISCHES UMBRIEN.

Quartalschrift der Franziskaner-Teologen in Gyöngyös, Ungarn.

«Bereitet den Weg des Herrn» — Studien: Der Intellektualismus des Duns Skotus. Fr. Melchior. — Maria in der Liturgie. Fr. Julius. — Das Problem der Wirksamkeit der Sakramente. Fr. Richardus. — Beobachter: Hl. Paschal und der eucharistische Kongress. Fr. Gervas. — Franziskanische Weltliteratur. — Schluß. — Aus unserem Leben. — Chronik aus Jászberény.

MAGYAR UMBRIA

A FERENCES KAPISZTRÁN-RENDTARTOMÁNY IFJÚSÁGÁNAK
ÉVNEGYEDES FOLYÓIRATA. — SZERKESZTIK: A GYÓNGYÖSI TEOLÓGUSOK

„Készítsétek az Úr útját! . . .“

Bevonulni készül közénk az eucharisztikus Krisztus-Király. Jön, hogy újra elfoglalja és megerősítse az emberek lelkében ingadozó, talán a gonosztól bitorolt királyi trónusát. Ne vessünk gátat boldogítani akaró szándékának, nehogy rólunk is azt legyen kénytelen megállapítani korunk evangelistája: „Tulajdonába jöve, de övéi őt be nem fogadák”.

Készítsétek az Úr útját az értelemben. Krisztus az Igazság, Őhozzá kell tehát igazodnia minden emberi okoskodásnak és számításnak. Ne higgyünk ezért heideggeri önmegváltásban, Nitsche-féle kiagyalásokban, higgyünk az Istenben, az Úr Jézusban, a lélekben, az Egyházban!

Készítsétek az Úr útját az akaratban. Hadd törjön Krisztus felé minden vágyódás, reménykedés és cselekvés. Nem emberi tákolmányokért: hitleri, fasiszta, és Szovjet-féle birodalom-eszmékért kell dolgozni, hanem a mennyek országáért, ennek az isteni értelemből kipattant birodalom-eszmének a megvalósulásáért, mert csak ez adhatja meg az embernek azt a méltóságot és boldogságot, ami őt valóban megilleti és kielégíti.

Készítsétek az Úr útját a szívben. A rosszra hajló, könnyen megmámorosítható emberi szív nem maradhat irányító nélkül. Az egyéni és társadalmi szempontból legjobban bevált krisztusi irányítás pedig ez: szeráfi szívvel szeretni az Istent, anyai szívvel szeretni felebarátunkat és bírói szívvel szeretni önmagunkat.

Ha így készítjük el az Úr útját, bevonulása diadalmas lesz, itt fog országolni közöttünk, megáldva és megszentelve egész életünket, családjunkat, társadalmunkat és drága hazánkat.

B. Duns Scotus intellektualizmusa.

A közkézen forgó lexikonok, filozófiai és dogmatikai könyvek Scotusra vonatkozó adatai kevés kivételtől eltekintve túlzó voluntarizmust s ezzel egyértelműen antiintellektualizmust varrnak a szűzmáriás Doktor nyakába. S jöllehet P. Minges¹⁾ és P. Longprè²⁾ teljesen megcáfolták Willmannak, Erdmannak, Kahlnek, Ritternek, Wernernek, illetőleg Landrynak ilyenirányú rágalmaait. Rintelennek a közelmúltban megjelent munkája³⁾ még mindig a múlt században lábrakapott tévhit szerint mutatja be a ferences Tanítót. Teljesen egy húron pendül e könyv szellemével Hedvig Konrad Martiusnak a Cötholica-ban (1937, VI. 33—40) Thomistische Perspektiven cím alatt közölt tanulmánya, hasonlóképp bántó tájékoztatlanságot mutatva a legújabb Scotus-kutatás eredményeit ismertető irodalom terén. Heute noch wie vor 50 Jahren? méltatlankodik P. Müller, de aztán alaposan kioktatja az informálatlan cikkíró⁴⁾ Természetesen Rintelennek sem maradt adós a neki járó útbaigazítással művének ismertetése alkalmával.⁵⁾

Ezek a tények világosan mutatják, hogy itt egy mélyen meggyökerezett felfogással állunk szemben, melynek kiirtása igen beható és széles hullámokat verő történet-kritikai kutatásra és irodalmi tevékenységre kötelezi a mai ferences iskolát. Itt nemcsak Scotus műveinek várva-várt kritikai kiadására gondolok, hanem éppúgy az ő tanának terjesztésére és népszerűsítésére is, ami egyébként német, francia és olasz nyelvterületen példászerűen történik és ölt egyre nagyobb arányokat. Mert a baj nem pusztán az, hogy túlzó voluntarizmussal vádolják Teológusunkat, hanem az is, hogyha jól értelmezik voluntarizmusát, a vele szorosan kapcsolatos intellektuális kérdésekre már nem igen terjednek ki, s ezáltal az ő par excellence intellektualizmusát figyelmen kívül hagyva öntudatlanul azt a felfogást rögzítik meg róla a köztudatban, hogy egyike volt a voluntarista irány követőinek, akiknek azonban az intellektualizmus-hoz semmi különösebb köze nincs. P. Longprè volt az első, aki Scotus igazi intellektualista voltára rámutatott,⁶⁾ az alábbiakban tehát az ő meglátásából kiindulva fogom kifejteni a Doctor Subtilis intellektualizmusát.

I. A scotusi intellektualizmus részlet-megnyilatkozásai.

1. Az értelem értékelésének negatív megnyilatkozásai.

Amikor Scotus az értelem méltóságát kevésbé kiemelő felfogásokat visszautasította, az az elv vezette, hogy az értelem az akarat mellett az ember legnemesebb képessége.⁷⁾ Ebből az elvből kifolyólag tanította, hogy a lét hierarchiájában az egyes létezők az

¹⁾ Ist Duns Scotus Indeterminist? Münster, 1905. (Beitr. V. 4) ²⁾ La philosophie du B. Duns Scot. Paris, 1924. ³⁾ Das philosophische Wertproblem. I. Halle, 1932. ⁴⁾ Lásd: Wissenschaft und Weisheit. 1935. II. 237. sk. ⁵⁾ Wiss. Weissh 1937, IV 141. sk. ⁶⁾ L'intellectualisme scotiste, in La philosophie du B. Duns Scot. 194—227. ⁷⁾ Potentiae perfectissimae naturae rationalis sunt intellectus et voluntas. Ox. III. dist. 17, n. 2, lásd: P. Minges: J. Duns Scoti doctr. phil. et theol. I. Ad Claras Aquas, 1930. 174. sk.

értelmiségből való részesedésük mértéke szerint helyezkednek el, és emelkednek magasabb és magasabb létfokokra.⁸⁾ De ha már most — gondolja Scotus — az értelem ilyen fontos struktúális tényező a lét hierarchiájában, akkor méltán megérdemli, hogy a lehető legnagyobb méltánylásban részesítsék. Ez a megfontolás indította iskolánk Vezérét arra, hogy az értelem értékét letompító felfogásokat elvesse.

a) *Az értelem védelmezése De Fontaines Gottfrieddel szemben.* A párizsi Magister elgondolása szerint a megismerés műveletében a fantáziának jut a legkiválóbb fontosságú szerepe. Nála a fant zia, ez a tiszta érzéki képesség lesz a megismerési aktus létrehozó-oka. Scotus az Opus Oxoniense-ben veszi szemügyre ezt a kérdést és hosszú elemzés után tarthatatlannak ítéli, *qui vilificat valde naturam animae.*⁹⁾

b) *Az értelem védelmezése Genti Henrik¹ el szemben.* A Doctor Solemnis több skolasztikus teológussal azt tartotta, hogy a lélek elválasztott állapotában nem szereshet ismeretet az előtte ismeretlen tárgyról, hacsak nem valamely beléöntött species által. Scotus élesen szembeszáll e véleménnyel, mert szükség nélkül megsokszorozza a létezőket, ami a perennis philosophia ellen jelent kihágást. Mikor ugyanis a megismeréshez szükséges speciest beléöntöttnek feltételezi, már szükség nélkül megsokszorozta a létezőket, mert a természet elegendő képességet hordoz magában arra, hogy ilyen pótlások nélkül is megüthesse saját tökéletességének mértékét. Genti Henrik tehát nem számol az értelem nemességével, mikor úgy gondolkodik az értelmes lélek természetéről, hogy az képtelen a természetének megfelelő működés kifejtésére.¹⁰⁾ Scotus a tiintellektualista voltának cáfolatát már ezek az értelem megvédése érdekében tett kilépései is eléggé feltűntetik, sőt az igazi intellektualizmusnak egy kiváló képviselőjét sejtetik benne.

2. Az értelem értékelésének pozitív megnyilatkozásai.

A ferences Doktor nem érte be annyival, hogy megvédte az értelmet, hanem pozitíve is igyekezett annak privilégiumaira rámutatni. Nagyon vigyázott arra, hogy az akarat oly feltűnő kiváltságolásával nehegy vétsen az értelem előkelősége ellen. Ez tökéletesen sikerült is neki. Hacsak tehette, az értelem szerepét tágította és kidomborította, ami legkiemelkedőbbben abban a felfogásban nyilvánult meg, hogy az értelemnek annyira hangoztatott passzivitása helyében az *aktivitást* állította. *Intelligere non est pati, a megismerés nem szenvedőlegesség*, hirdette Aristotelessel és Szent Tamással szemben.¹¹⁾ Bizonyítása egyszerűen az, hogy a megismerés valami vitalitást tartalmaz, ami semmiféleképen sem jöhet a speciestől, hanem csak az értelemtől, mely tudvalevőleg vitális képesség.¹²⁾ Ezért írja Scotusról Macedo, hogy *erga intellectum officiosum*

⁸⁾ P. Longprè i. m. 203. o. ⁹⁾ U. o. ¹⁰⁾ U. o. ¹¹⁾ P. Minges: J. Duns Scoti doctr. phil. 183. o. ¹²⁾ Macedo magyarázata, lásd: P. Longprè i. m. 204. o.

se gessit; conservavit ejus nobilitatem negando passive tantum se habere cum intelligit, activam ei virtutem tribuendo, ne videretur eum tanquam truncum relinquere.¹³⁾ Scotus ezzel az értelemnek oly különös megbecsüléséről tett tanúságot, amelyet még az intellektualista Aristotelesnél és Szent Tamásnál is hiába keresünk.

a) Az értelem értékelése a megismerés létrejövésében. Scotus az értelem tevélegességét kidomborító tanát a következőkép festi alá: Az értelem az akarattól különböző, tiszta, természetes képesség, mely a megismerésre van beállítva.¹⁴⁾ Különben egész tevékenységét két tényező határozza meg: saját maga és a tárgy. Azonban az értelem sohasem lesz a tárgytól elsődlegesen és passíve meghatározva, hanem mindig megmarad principalior causa effectivának, minek következtében a tárgy csak eszköz az elme számára, mely a tárgy által és a tárggyal hajtja végre a megismerés műveletét.¹⁵⁾ Objectum actu intelligibile cum intellectu agente est sufficiens causa naturalis intellectionis in nobis.¹⁶⁾ Ennek megfelelően állítja Scotus, hogy az akarat mint ok nem folyik bele a megismerés aktusába.¹⁷⁾ Vagy mint később még világosabban mondja: *Voluntas est extra totam rationem totius causalitatis cujuscumque intellectio-*¹⁸⁾ Így ad Scotus módot és lehetőséget arra, hogy az értelem a maga teljes aktivitásával tevékenykedhessen a megismerésben.

Itt azonban meg kell jegyezni még valamit. Nevezetesen e szűzmáriás Doktor azt tanítja, hogy a rosszakarat elvakíthatja az értelmet privatíván, amikor elvonja a helyesnek a szemléletétől, és pozitíván, amikor olyan készültséget hoz létre a lélekben, mely mindig megtalálja a gonoszság útját és eszközét.¹⁹⁾ Scotus azonban határozottan kifejezi, hogy az értelem semmiféleképpen sem lesz úgy elvakítva, hogy tévedjen. Az akarat gonoszságának befolyása csak abban áll, hogy eltéríti helyes állásfoglalásától; tehát az elvakítás a választásra vonatkozik, nem pedig az értelem fogalomképző tevékenységére. Scotus ily módon *mentesítette az értelmet az akarat direkt befolyásától, csak indirekt hatása alól nem vonta ki.*²⁰⁾ Két-

¹³⁾ U. o. 202. o. ¹⁴⁾ Intellectus ut distinguitur a voluntate est potentia mere naturalis . . . In XII. libros Metaphysicorum Aristotelis expositio, lib. 9, n. 22. (Intellectus cadit sub natura: est enim determinatus ad intelligendum) Quaestiones subtiliss. super libros Met. lib. 9, q. 15, n. 6, lásd P. Minges: Ist Duns Scotus Indeterminist? 5. o.; Az értelem nemességét fejezi ki Scotusnak az a gondolata is, hogy nincs valós különbség lelki képességek között. Mert Tamásnál pl. a fantáziának szinte kopogtatni kell az értelem mellett, hogy az értelem kivonhassa belőle az általánost; Scotusnál viszont a reális különbség megszűntével a fantáziának nem kell ilyen erőszakot elkövetnie az értelen. Lásd Fleig: Thomistische und skotistische Erkenntnislehre, Franz, Stud. 1935, XXII 149. o. ¹⁵⁾ Ox. II, d. un. a. 22—23. P. Böhner: Die Ethik des Erkennens nach Duns Scotus in Wiss. Weish. 1935. II. 3. o. ¹⁶⁾ Rep. II. a. 42, a. 4, n. 7, lásd P. Minges: Ist Duns Scotus Indeterminist? 6. o. ¹⁷⁾ Voluntas non concurrat ad actum intellectus, u. o. 7. o. ¹⁸⁾ U. o. ¹⁹⁾ Ox. III, d. 36, q. un., 14, lásd P. Minges: Ist Duns Scotus . . . 32 sk. P. Böhner: i. m. 5. o. ²⁰⁾ P. Minges u. o.: P. Böhner u. o. E ponton Scotus éles esze remekel; hű marad voluntarisztikus elvéhez, hogy voluntas est motor in toto regno animae, amikor az akaratot indirekt hatásával az értelem fölé emeli, — viszont az értelem méltóságán sem ejt csorbát, mert a maga területén háborítatlanul engedi tevékenykedni.

ség nem férhet hozzá, hogy ezzel sértetlenül megőrizte az értelem főszéki szerepét a megismerés létrejövésében.

b) *Az értelem értékelése a hit elemzésében.* Feltűnő — írja Klein — hogy az intellektualista Szent Tamás a hittény létrejövésében majdnem teljesen döntő szerepet tulajdonít az akaratnak,²¹⁾ viszont a voluntarista Duns Scotus szinte egészen mellőzi az akaratot.²²⁾ Longpré is észrevételezi, hogyha valahol, hát akkor itt várhatnánk Scotustól, hogy az akarat mellett foglaljon állást és épp az ellenkezője történik: szigorúan intellektualista lesz.²³⁾ Hogyan lehetséges ez? A kérdés tisztázása végett szükséges valamelyest foglalkoznunk a hitnek Szent Tamás, illetőleg Duns Scotus szerinti analizisével.

Az angyali Tanító *lélektanilag* kezeli a kérdést, amikor azt állítja, hogy a hittényben két hozzájárulás van: az egyik a hitindítékra (objectum formale), a másik a hittartalomra (objectum materiale) irányul. A hitindíték a kinyilatkoztató Isten, de nem önmagában tekintve, mint első igazság. Hogy ehhez eljussunk, egy kegyelem által megindított akarat cselekvés szükséges; az akarat parancsára fogja azután az értelem elérni a hit tartalmát.²⁴⁾ Scotus elmélete teljesen másként fest a hitténynek *logikai* felépítése miatt.²⁵⁾ Nála a kinyilatkoztatás a hitfolyamat első lélektani oka, nem pedig a folyamat logikai igazságának alapja. Ide vezethető vissza, hogy Teológusunk az istenies hit indítékáról és tartalmáról tárgyalva, nem tagozza azokat két aktusra, mint Tamás, hanem csak mint egy és ugyanazon aktus két különböző szemléleti módjait tekinti őket.²⁶⁾ Így lesz végeredményben nála a természetfölötti hit egy pusztán hozzájárulás a kinyilatkoztatott igazsághoz, melyet az értelem végez el a beleöntött hithabitus erejével. De éppen mert a hit ilyen egyszerű aktus, mely nem oszlik két mozzanatra, ezért nincs motívum, ami az akaratot befolyásolhatná, hogy parancsoljon hozzájárulást.²⁷⁾ Ezért mondja Scotus hogy *fides est intellectu subjective*,²⁸⁾ viszont az akaratot visszautasítja: *actus credendi . . . non est a voluntate*.²⁹⁾ Ily módon sikerült Tanítónknak a hit elemzésében intellektualista álláspontra helyezkednie.

c. *Az értelem értékelése az erkölcsbölcseletben.* Scotus ethikai vizsgálódásai során a synderézisről és a lelkiismeretről tárgyalva

²¹⁾ Der Glaube nach der Lehre des Johannes Duns Scotus, in Franz. Stud. 1925, XII, 184 o. ²²⁾ U. o. 193. o. ²³⁾ I. m. 208. o. ²⁴⁾ Cfr. S. Th. II—II ae. q. la. l. i. corp.; ibid. a. 2, ad 3; ibid. q. 2, a. 6; ibid. q. l. a. 4, i. corp., lásd Schweindinger: De analysi fidei juxta Joannem Duns Scotus, in Antonianum, 1931, IV, 419 sk.; Horváth S.: Aquinói Szent Tamás világnézete. Bp. 1924, 148—171. ²⁵⁾ Más lapra tartozik, hogy ki oldotta meg a problémát: Szent Tamás-e, vagy Duns Scotus? Erre vonatkozó cfr.: Schweindinger: Die Lösung des Problems der analysis fidei? in Theologie und Glaube, 1932, XXIV, 26. sk. ²⁶⁾ Ugyanazon hit által — írja Scotus — járulok hozzá ahhoz a tételhez, hogy Isten hármas és egy és ahhoz az igazsághoz, hogy ezt a tételt kinyilatkoztatta: nem azért hiszem az egyiket, mivel és miután hiszem a másikat, mert ugyanegy hithabitus hozza létre mindkét hozzájárulást. Cfr. Schweindinger i. m. Antonianum 427. o. ²⁷⁾ U. o. 437. o. ²⁸⁾ P. Minges: Compendium Theologiae dogmaticae generalis. Ratisbonae, 1923, 332. sk. ²⁹⁾ U. o.; a hit kérdését egyébként igen behatóan tárgyalja Antweiler: Der Glaube nach Johannes Duns Scotus, Wiss. Weish. 1937, IV, 171—180. I. rész.

ismét az értelem nagybecsülésével lep meg bennünket. Halesi Sándor és Szent Bonaventúra ugyanis a synderézisről azt tartották, hogy ez éppúgy székel az értelemben, mint az akaratban. Genti Henrik csak az akaratban, Szent Tamás pedig csak az értelemben helyezte. A meglepő itt az, hogy e ponton vele tart Scotus is.³⁰⁾ Okoskodása abból indul ki, hogy a synderézis a legfelsőbb gyakorlati elvek készütsége.³¹⁾ Ámde az értelem *per se* képes ismereteket szerezni nemcsak az elméleti elvekről, hanem a gyakorlatiakról is; ezek is *per se* ismertek; önmagukba véve elsők és megfelelnek a természeti törvénynek. Eppen ezért ezeknek az első gyakorlati elveknek, éppúgy mint az elméletieknek nem az akarat, hanem az értelem a hordozója.³²⁾ A lelkiismeret lélektani helyét szintén az értelemben jelöli meg Scotus, Szent Tamással együtt, szemben Genti Henrikkel.³³⁾ Állásfoglalását azzal igazolja, hogy a lelkiismeret úgy viszonylik a synderézishez, mint a konklúzió a legfelsőbb elvekhez, tehát akkor ott kell székelnie, ahol a synderézis, vagyis az értelemben.³⁴⁾ Scotusnak ez a felfogása megint egy bizonyíték az ő intellektualizmusa mellett, s egyúttal rámutat arra a tévhitre is, mely Szent Tamás tekintet nélküli bírálójának tartja Teológusunkat.

Az értelem értékelésének pozitív megnyilatkozásait még tovább is tárgyalhatnók Doktorunk erkölcstanában, ahol a józan észnek tulajdonít különös fontosságot,³⁵⁾ vagy erénytanában, ahol az okosság intellektuális erényének ad kitüntető szerepet és rendkívüli értéket.³⁶⁾ Mindezekre vonatkozólag érzük be egyszerű utalással, hogy Vezérteológusunk intellektualizmusának tulajdonképeni problémájával bővebben foglalkozhassunk.

II. A scotusi intellektualizmus fő-megnyilatkozása.

1. Az alaptétel önmagában tekintve.

Kétség kívül már az említettek is sokat mondanak a szűzmáriás Doktor értelem-értékeléséről; azonban az ő intellektualizmusának teljes arcát az a tétel tárja elénk, mely szerint *értelmi ismeretünk első és sajátos tárgya a lét a maga egész terjedelmében. Ens est primum et proprium objectum intellectus nostri.*³⁷⁾ Ezzel a valóban sokatmondó tétellel megnyitotta Scotus az értelem előtt a lét egész perspektíváját. Ezért jelenti ez a tétel az értelem értékelésének legfőbb pontját, s ezért is nevezik a scotusi intellektualizmus alapvető kérdésének (Ein Kernproblem des skotisten intellektualizmus,³⁸⁾ le point central de la question³⁹⁾.

a) *Szent Tamás állásfoglalása.* Az anyagi tanító felfogásában *értelmünk első és megfelelő tárgya az érzéki való lényege (quid-*

³⁰⁾ P. Minges: Joannis Duns Scoti doct. phil. et theol. 301. o. Seeberg: Die Theologie des Johannes Duns Scotus. Leipzig, 1900. 485. sk. ³¹⁾ Ox. II, d. 39, q. 1; Quodl. I, q. 18. lásd Seeberg i. m. 485. o. ³²⁾ Ox. II, d. 39, q. 2; P. Minges: Ist Duns Scotus Indeterminist? 31. o. ³³⁾ Ox. II, d. 39, q. 3; Seeberg: i. m. 485. sk.; P. Minges: i. m. 301. sk. ³⁴⁾ Ox. II, d. 39, q. 2, n. 3; P. Minges: Ist Duns Scotus... 31. o. ³⁵⁾ Ox. I, d. 7, q. 3, a. ³⁶⁾ U. o.; Prol. q. 4. ³⁷⁾ Ox. I, d. 3, q. 3 a. 2, § 22. ³⁸⁾ Cfr.: Kleikatsblatt der Tiroler Franziskaner. Jahrg. 17. H. 1. 2. ³⁹⁾ I. m. 214. o.

*ditas rerum sensibilium.*⁴⁰⁾ Tanítása abból az egész tomista ismeretelmélet lényegét kifejező elvből táplálkozik, hogy a megismerő képesség alkalmazkodik a tárgyadó tényezők természetéhez. Mivel pedig háromféle megismerő képesség van: anyagtól elválasztott, létezésében és működésében anyaghoz kötött és létezésében igen, de működésében már nem anyaghoz kötött megismerő képesség, azaz: angyali, állati és emberi értelem, ezért az ismeret megfelelőségének tövénye alapján a következő tárgyak felelnek meg ezeknek: az angyali értelemnek az anyagtól teljesen elválasztott lényeg, az állati megismerő képességnek az érzéki egyedi valóság, s végül az emberi értelemnek az érzéki dolgok lényege.⁴¹⁾ Ez a szenttamási tanítás azt jelenti, hogy értelmi ismeretünk számára, mely mindig az érzékektől termékenyül meg, a cél az érzéki valóságok lényege; ezt fogja fel legelőször s csak másodsorban azt, ami abból következik és tőle függ. Értelmünk tehát csak az anyagi világban található neki megfelelő tárgyat; ha kilép ebből a világból, már elvesztette lába alatt a talajt s természete szerint (*quoad rationem potentiae*) képtelen bármiféle ismeretre; be van zárva az érzéki világ börtönébe.⁴²⁾

b) *B. Duns Scotus tanítása.* Doktorunk arra a kérdésre, hogy mit tart Szent Tamás elgondolásáról, ezt feleli: *illud non potest teneri a Theologo.*⁴³⁾ Aristoteles tarthatta, mert egyedül az érzéki világot ismerte, de egy keresztény hittudósnál ezt nem lehet megengedni.⁴⁴⁾ Ha ugyanis az örök boldogságban maga az Isten, a tiszta szellemi lét, nem pedig az érzéki valók lényege lesz értelmünk sajátos tárgya, akkor ez már a földi életben sem lehet ismeretünk tárgya, mert értelmi képességünk ugyanolyan marad az égben, amilyen a földön volt. Erre a tomisták azt felelhetik, hogy a lelket majd a dicsőség világossága fogja képesíteni Isten megismerésére. Scotus ezt azzal utasítja vissza, hogy a dicsőség világosságának tárgya nem múlhatja felül megismerő képességünk tárgyát, mert ha ezt megtenné, már nem annak a képességnek, mely a földön működött, hanem egy megváltoztatott megismerő képességnek volna a készültége. Tehát értelmünk első és sajátos ismerettárgya nem lehet az érzéki valóság lényege, hanem fel kell ölelnie a létet mint olyat a maga egész terjedelmében, anyagi és szellemi dimenziójában egyaránt.⁴⁵⁾

Scotus e tételt erősítő másik bizonyítékát elménk általános okkereső természetéből veszi. Értelmünk — magyarázza Bölcselőnk — arra van beállítva, hogy miután megismert egy folyamatot, ismerje meg annak okát is részletesen. Ámde minden anyagi folyamat

⁴⁰⁾ S. Th. I. q. 84, a. 7. ⁴¹⁾ Fleig: Thomistische und skotistische Erkenntnislehre. Franz. Stud. 1935, 22. ⁴²⁾ Ox. I, d. 3, q. 3, a. 1, n. 2. ⁴³⁾ Ox. I, d. 3, q. 3, a. 1, n. 2. ⁴⁴⁾ Scotus már abban sem egyezik Tamással, hogy a megismerő képességnek egész az egyenlőségig alkalmazkodnia kell a tárgyadó tényezőkhöz, mert ha ez igaz volna, akkor lehetetlen lenne számunkra Istennek és az angyaloknak az ismerete; éppen ezért a tárgy és a megismerés között nem egyenlőség, hanem megfelelőség követelendő, lásd P. Minges: J. Duns Scoti doctr. . . . ⁴⁵⁾ Ox. I, d. 3, q. 3, a. 1.

valamely szellemi valóságtól jön létre, ha tehát ez a szellemi valóság értelmünk számára hozzáférhetetlen volna, értelmünk súlyos szerkezeti hibát mutatna fel, ami semmiképen sem engedhető meg. Így tehát értelmünk megismerheti az egyedi valóságban az immateriális valóságot s ugyanez által megismeri az anyagot is, ami az előbbinek az eredménye. Következésképp megismerésünk első tárgya nem zárja ki az immateriális valóságot.⁴⁶⁾ Több helyen visszatérő gondolata van Tanítónknak ebben a bizonyítékában: Amit az értelem természetesen (*per se*) megismer, az vagy az ő első tárgya, vagy ebben bennfoglalatik. Már pedig a létet mint az érzékinél egyetemesebb valóságot értelmünk természetesen megismeri, különben a metafizika kevésbé transzcendens tudomány volna, mint a fizika. Ezért nem lehet ismeretünk első tárgya az, ami részlegesebb a létnél, mert akkor a lét semmiképen sem lenne megismerhető számunkra. Vagyis nem az érzéki valók lényege, hanem a lét az értelem első tárgya.⁴⁷⁾ Egészen egyszerűen tárul elénk ez a következő okoskodásban: Az értelem első tárgya csak az lehet, ami teljesen (*essentialiter*) bennfoglalatik bármely természetesen megismerhető valóságban. Mint pl. a látásnak az első tárgya is csak az lehet, ami teljesen megvan minden látható dologban, miként a szín a fehérben, feketében stb. megvan. Mivel pedig bármely lét megismerhető s mivel csak a lét foglalatik benn teljesen bármely valóságban, világos, hogy csak a lét lehet értelmünk első tárgya.⁴⁸⁾

Azonban Scotus is elismeri és vallja, hogy a jelen állapotban az érzéki valók lényege értelmünk sajátos tárgya, mert a mostani rend szerint semmit sem tudunk megismerni fantázia nélkül. De a dolgok misége nem természetesen (*per se*) és szükségképen lesz megismerésünk tárgya, hanem valószínűleg az eredeti bűn következményeképpen.⁴⁹⁾ Értelmünk képességét tekintve (*quoad rationem potentiae*) első ismerettárgyunk a lét a maga egész kiterjedésében.

c) A *scotusi tan viszonya Szent Bonaventúrához*. Scotus tanítása e kérdésben nemcsak Szent Tamásétól tér el, hanem Szent Bonaventúráétól is. Az iskola Vézere nem ért egyet az iskola Angyalával. Az eltérés közöttük abban áll, hogy a szeráfi Tanító a *verum*-ot tartja az értelem első és sajátos tárgyának.⁵⁰⁾ Scotus ezt azért nem engedi meg, mert az igazság már valami vonatkozást fejez ki az értelemhez. Márpedig ha ez így van, már nem lehet az

⁴⁶⁾ U. o. Quia desiderium naturale est in intellectu cognoscente effectum ad cognoscendum causam et in cognoscente causam in universali est desiderium naturale ad cognoscendum illam in particulari et distincte desiderium autem naturale non est ad impossibile, ex natura desiderantis, quia tunc esset frustra; ergo non est impossibile intellectui ex parte intellectus cognoscere substantiam immaterialem in particulari, ex quo cognoscit materiale quod est effectus ejus; et ita primum objectum intellectus non excludit illud immateriale. ⁴⁷⁾ U. o. ⁴⁸⁾ In *Metaphys.*, I. 6. q. 3, n. 4. lásd Scaramuzzi: *Duns Scotus summa scelta di scritti coordinati in dottrina*. Firenze, 1932. 18–19. o. ⁴⁹⁾ Ox. I, d. 3. q. 3 a. 4, n. 24. ⁵⁰⁾ *Opera omnia*, III. d. 23, a. 1, q. 2: *intellectus tendit in verum sub ratione veri* II, d. 24, p. 1, a. 2, q. 1, ad 3; *ibid* d. 40. *conclusio*, dub. 1. etc; cfr. Gilson-Böhner: *Der heilige Bonaventura*. Hellerau, 1929. 469–549. o.; Da Civezza: *Della vera filosofia e dell'e dottrine filosofiche del Serafico Dottor S. Bonaventura*. Genova. 1874. 593. o.

ő első tárgya, mert ezt a vonatkozást valamin kell felmutatnia, s így ez a valami előbb lesz az értelem tárgya. Csak az jelölhető meg értelmünk első tárgyaként, ami mindent körül fog, ami az értelemtől mindenféleképpen megragadható. Ez pedig éppen nem a formális igazság, hanem a lét mint olyan. A verum egy *határozmány* a létben, azért előbb lehet azt mondani, hogy a lét körülveszi a verumot, mint fordítva.⁵¹⁾

Scotus szembe szállt még azokkal a véleményekkel is, melyek az Istenben, a szubsztanciában, vagy a mindenségben látták az értelem első tárgyát és meggyőző érvekkel bizonyította be velük szemben a maga igazát.⁵²⁾ Mi más vezethette e törekvésében, mint az, hogy az értelem méltóságát megvédelmezze s a lehető legjobban élére állítsa. Ez tökéletesen sikerült neki, az értelem értékének megmentése, vagy kidomborítása érdekében sikraszállt, s amikor az értelem természetét a valóság közvetlen megragadásával tüntette ki.

2. Az alaptétel más kérdésekkel kapcsolatban.

Jóllehet Scotusnak az értelem első tárgyáról fölállított bizonyításai önmagukban tekintve is kielégítőek és meggyőző erejűek, témánk teljes megismerése mégis szükségessé teszi e tételnek a rokkonkérdések keresztmetszetében való megvilágítását is.

a) *A létfogalom egyértelműségének tana.* Az *univocitas entis* elmélete a dolog természetéből kifolyólag szoros összefüggésben áll az értelem első tárgyáról szóló kérdéssel. Hogy érti már most Scotus a lét egyértelműségét? Semmi esetre sem úgy, mint Hureau és vele mások, akik a panteizmust látták benne; Scotus alapos ismerői: P. Minges, P. Belmont kimondták, hogy a ferences Mester ezt az egyértelműséget a logikai rendre értette és sohasem vitte át a valós rendre.⁵³⁾ Scotus az aristotelesi *μοιαχῶς λεγόμενον* alatt csak név- és fogalom-azonosságot értett, míg Szent Tamás ezen felül faj, vagy nem-azonosságot is beleolvasott. Bölcselőnk tehát nem követelt az egyértelműséghez faj, vagy nem-azonosságot, mint Tamás. ezért állíthatta a létfogalmat egyértelműen Istenről és a teremtményekről.⁵⁴⁾ S valóban az értelem megismeri nemcsak az érzéki világot, megismeri a szellemi teremtményeket: saját lelkét, az angyalokat, sőt bizonyos tekintetben az Istent is. Kell tehát az értelem tárgyának valami közös mozzanatot bírni, ami bennfoglaltatik a legnagyobb és a legkisebb létezőben egyaránt. Ez a mindenben bennfoglalt közös mozzanat a létfogalom, mert semmi sem gondolható el nélküle. De a létfogalom elsőségnek is örvend, és ez az elsőség kétféle: *primitas communitatis* és *virtualitatis*. A létfogalom ugyanis lényege szerint bennfoglaltatik mindazokban a határozmányokban, amelyek egy dolog lényeges meghatározását kifejezik és

⁵¹⁾ Ox. I, d, 3, q. 3. a. 3. ⁵²⁾ Longpré: i. m. 217. o. ⁵³⁾ A két híres skotista-tudós idevágó kutatásainak eredményeit összegezi ebből a szempontból Van de Woestyne: *Cursus Philosophicus*. II. Mechliniae, 1933, 202. sk. ⁵⁴⁾ Borgmann: *Analogia entis*. Wis. Weish. 1937. IV, 272. o.

össze van kötve mindazokkal a fogalmakkal, melyek virtualisan ezekben a lényegismertető jegyekben foglaltatnak.⁵⁵⁾

b) *Isten és a szellemi világ megismerése.* Doktorunk az ismeret tárgyának megállapításában főleg azt a filozófiai-teológiai célt tartotta szemelőtt, hogy az ismeret köréből ne legven kizárva a szellemi világ, mindenekelőtt az Isten. Amikor Szent Tamás az érzéki valók lényegét tette meg értelmünk sajátos tárgyának, az anyagi világ szűk körére korlátozta az emberi elme megismerő erejét, s csak az analógia által tehetette szabaddá útját a szellemi világhoz. Mindenesetre azt a nehézséget, hogy a földi életben az anyagi dolgok lényege, a másvilágon pedig Isten, a tiszta szellem értelmünk tárgya, potentia oboedientialis-sal nem oldotta meg zökkenő nélkül, amint azt Scotus ellenvetése is eléggé feltünteti. Ezért Teológusunk hittudós számára tarthatatlannak bélyegezte ezt a nézetet és a létet mint a legáltalánosabb fogalmat jelölte meg értelmünk első tárgyául. Ha nem léteznék ilyen általános létfogalom, nem is következtethetnénk a posteriori Isten léteire, mert nem lévén középfogalmunk, mely mind Istenről, mind a teremtményekről egyképen állítható volna, négy fogalmat használnánk szillogizmusunkban, s így bizonyításunk helytelen lenne.⁵⁶⁾ Ha pedig ez a létfogalom adva van, misem akadályoz abban, hogy értelmünk in statu conjunctionis et separationis felérje, illetőleg megragadja Istent és a szellemi világot.

c) *Az egyediség elvének tana.* Ha az ismeret tárgya a lét, akkor minden egyes konkrét egyednek a meghatározása a létnek egy közelebbi meghatározását kell jelentenie. Összhangban van ezzel Scotusnak az egyediségről vallott felfogása, amely szerint a species egy pozitív létmozzanattal bővülve létteljességet nyer.⁵⁷⁾ De ha a lét az értelem tárgya, és az egyed is lét, akkor ez is közvetlenül lép tudatba és lesz értelmünk sajátos tárgya. Nem megy ily simán a dolog Szent Tamásnak; nála ugyanis a megismerés tárgya az érzéki valók lényege, ami általános természetű. Hogyan történik tehát az egyedek megismerése? E ponton az angyali Tanító sem tudott jobb megoldásra találni, mint arra, amely szerint indirekt úton, az elvonatkoztató tevékenységre történő reflexió által ismerjük meg

⁵⁵⁾ Ox. d. 3, q. 3. a. 2, § 2: Nam per se intelligibile aut includit essentialiter rationem entis, vel continetur virtualiter essentialiter in concludente essentialiter rationem entis Omnia enim genera et species et individua et omnes partes essentielles generum et ens Increatum. includit ens quidditative: omnes differentiae ultimae includuntur in aliq. ibus istorum essentialiter vel quidditative: omnes passionis entis includuntur in ente et in suis inferioribus virtualiter; igitur illa quibus ens non est univocum in quid includuntur in illis quibus ens est sic univocum. Et ita patet, quod ens habet primitatem communitatis ad prima intelligibilia, hoc est ad conceptus quidditativos generum, specierum et praecipue individuorum et partium essentialium omnium istorum et entis Increati; et habet primitatem virtualitatis ad intelligibilia inclusa in primis intelligibilibus, hoc est ad conceptus qualitativos differentiarum ultimarum et passionum propriarum. Ez is egyik főérve Scotusnak amellet, hogy a lét értelmünk első tárgya. ⁵⁶⁾ P. Minges: J. Duns Scoti doctr. . . . 27. sk. ⁵⁷⁾ Ox. II, d. 3, q. 5, n. 1; Cfr. Messner: Das Individuationsprinzip in skotistischer Schau. Wis. Weish. 1934, I, 8—27. Fr. Menyhért: Az egyediség elve a ferences bölcseletben. MU. 19:6, X, 7. 15.

a konkrét egyedeket.⁵⁸⁾ Mennyi könnyedség van ezzel szemben a scotusi elgondolásban. Az egyed is lét, *per se intelligibile*, tehát értelmünk közvetlen tárgya lesz. Ezért mondja P. Belmont, hogy a scotusi ismeretprobléma kétség kívül az intuiciós filozófiák egyik fájához tartozik.⁵⁹⁾ Persze Scotus megteszi a megfelelő óvóintézkedést, hogy a jelen állapotban az eredeti bűn következtében megismerésünk lényegesen meggyöngült, amire már föntebb is történt utalás.

* * *

Vezérteológusunk intellektualizmusának a szokásos tanulmányok terjedelmét meghaladó elemzésére a téma bőssége kényszerített. Befejezésül szabadjon még néhány szót ejtenem arról, hogy milyen értéket képvisel a scotusi intellektualizmus és mi a jelentősége. Teológusunknak az a magatartása, mellyel az értelem védelmére kelt, mellyel a megismerés létrejövésében, a hit elemzésében és erkölcsbölcseletében oly kitüntető szerepet biztosított neki, de legfőképpen, mellyel oly magas tevékenységet követelt számára, hogy első aktusának az egész lét megragadását tartotta, minden elfogulatlan gondolkodóból azt a megállapítást váltja ki, hogy itt egy *par excellence intellektualizmusról van szó*. Mert egy rendszer nem azáltal nyer igazában intellektuális jelleget, mivel az értelem elsőségét hirdeti az akarat fölött, — intellektuális lesz ugyan, de rendkívüli jelentőség nélkül — hanem sokkal inkább azáltal, hogy milyen mértékben nyitja meg az értelem számára a lét távlatait.⁶⁰⁾ Itt pedig Scotus rendszere az elsők között áll, mert a létnek mint olyannak közvetlen értelmi megragadását tanúsította, ráépítve ezzel a lét metafizikájára a gondolkodás legalapvetőbb problémáját. Ez adja meg a scotusi értelem-értékelés nagy jelentőségét. Manapság, amikor „az antiintellektualizmus olyan mértéket kezd ölteni, hogy egész kultúránk életveszedelméről beszélhetünk,⁶¹⁾ ennek a valóban intellektualizmus überhaupt-nak jut osztályrészül az a nagyjelentőségű misszió, hogy visszavezesse a talajtalanná vált bölcseleti gondolkodást szülőföldjéhez: a lét metafizikájához.

Fr. Menyhért OFM.

⁵⁸⁾ Fleig: i. m. o. ⁵⁹⁾ Essai sur la théorie de la connaissance d'après Jean Duns Scot. La France Franciscaine. 1935, XVIII, 6. o. ⁶⁰⁾ Longpré: i. m. 114. o. ⁶¹⁾ Blazovits: Az antiintellektualizmus sodrában. Pannonhalmi Szemle. 1937, XII.

össze van kötve mindazokkal a fogalmakkal, melyek virtualisan ezekben a lényegismertető jegyekben foglaltatnak.⁵⁵⁾

b) *Isten és a szellemi világ megismerése.* Doktorunk az ismeret tárgyának megállapításában főleg azt a filozófiai-teológiai célt tartotta szemelőtt, hogy az ismeret köréből ne legven kizárva a szellemi világ, mindenekelőtt az Isten. Amikor Szent Tamás az érzéki valók lényegét tette meg értelmünk sajátos tárgyának, az anyagi világ szűk körére korlátozta az emberi elme megismerő erejét, s csak az analógia által tehette szabaddá útját a szellemi világhoz. Mindenesetre azt a nehézséget, hogy a földi életben az anyagi dolgok lényege, a másvilágon pedig Isten, a tiszta szellem értelmünk tárgya, potentia oboedientialis-sal nem oldotta meg zökkenő nélkül, amint azt Scotus ellenvetése is eléggé feltünteti. Ezért Teológusunk hittudós számára tarthatatlannak bélyegezte ezt a nézetet és a létet mint a legáltalánosabb fogalmat jelölte meg értelmünk első tárgyául. Ha nem léteznék ilyen általános létfogalom, nem is következtethetnénk a posteriori Isten léteire, mert nem lévén középfogalmunk, mely mind Istenről, mind a teremtményekről egyképen állítható volna, négy fogalmat használnánk szillogizmusunkban, s így bizonyításunk helytelen lenne.⁵⁶⁾ Ha pedig ez a létfogalom adva van, misem akadályoz abban, hogy értelmünk in statu conjunctionis et separationis felérje, illetőleg megragadja Istent és a szellemi világot.

c) *Az egyediség elvének tana.* Ha az ismeret tárgya a lét, akkor minden egyes konkrét egyednek a meghatározása a létnek egy közelebbi meghatározását kell jelentenie. Összhangban van ezzel Scotusnak az egyediségről vallott felfogása, amely szerint a species egy pozitív létmozzanattal bővülve létteljességet nyer.⁵⁷⁾ De ha a lét az értelem tárgya, és az egyed is lét, akkor ez is közvetlenül lép tudatba és lesz értelmünk sajátos tárgya. Nem megy ily simán a dolog Szent Tamásnak; nála ugyanis a megismerés tárgya az érzéki valók lényege, ami általános természetű. Hogyan történik tehát az egyedek megismerése? E ponton az anyagi Tanító sem tudott jobb megoldásra találni, mint arra, amely szerint indirekt úton, az elvonatkoztató tevékenységre történő reflexió által ismerjük meg

⁵⁵⁾ Ox. d. 3, q. 3. a. 2, § 2: Nam per se intelligibile aut includit essentialiter rationem entis, vel continetur virtualiter essentialiter in concludente essentialiter rationem entis Omnia enim genera et species et individua et omnes partes essentielles generum et ens Increatum. includit ens quidditative: omnes differentiae ultimae includuntur in aliq. ibus istorum essentialiter vel quidditative: omnes passionis entis includuntur in ente et in suis inferioribus virtualiter; igitur illa quibus ens non est univocum in quid includuntur in illis quibus ens est sic univocum. Et ita patet, quod ens habet primitatem communitatis ad prima intelligibilia, hoc est ad conceptus quidditativos generum, specierum et praecipue individuorum et partium essentialium omnium istorum et entis Increati; et habet primitatem virtualitatis ad intelligibilia inclusa in primis intelligibilibus, hoc est ad conceptus qualitativos differentiarum ultimarum et passionum propriarum. Ez is egyik főérve Scotusnak amellet, hogy a lét értelmünk első tárgya. ⁵⁶⁾ P. Minges: J. Duns Scoti doctr. . . . 27. sk. ⁵⁷⁾ Ox. II, d. 3, q. 5, n. 1; Cfr. Messner: Das Individuationsprinzip in skotistischer Schau. Wis. Weish. 1934, I, 8—27. Fr. Menyhért: Az egyediség elve a ferences bölcseletben. MU. 19:6, X, 7. 15.

a konkrét egyedeket.⁵⁸⁾ Mennyi könnyedség van ezzel szemben a scotusi elgondolásban. Az egyed is lét, *per se intelligibile*, tehát értelmünk közvetlen tárgya lesz. Ezért mondja P. Belmont, hogy a scotusi ismeretprobléma kétség kívül az intuiciós filozófiák egyik fájához tartozik.⁵⁹⁾ Persze Scotus megteszi a megfelelő óvintézkedést, hogy a jelen állapotban az eredeti bűn következtében megismerésünk lényegesen meggyöngült, amire már föntebb is történt utalás.

* * *

Vezérteológusunk intellektualizmusának a szokásos tanulmányok terjedelmét meghaladó elemzésére a téma bősége kényszerített. Befejezésül szabadjon még néhány szót ejtenem arról, hogy milyen értéket képvisel a scotusi intellektualizmus és mi a jelentősége. Teológusunknak az a magatartása, mellyel az értelem védelmére kelt, mellyel a megismerés létrejövésében, a hit elemzésében és erkölcsbölcseletében oly kitüntetett szerepet biztosított neki, de legfőképpen, mellyel oly magas tevékenységet követelt számára, hogy első aktusának az egész lét megragadását tartotta, minden elfogulatlan gondolkodóból azt a megállapítást váltja ki, hogy itt egy *par excellence intellektualizmusról van szó*. Mert egy rendszer nem azáltal nyer igazában intellektuális jellegét, mivel az értelem elsőségét hirdeti az akarat fölött, — intellektuális lesz ugyan, de rendkívüli jelentőség nélkül — hanem sokkal inkább azáltal, hogy milyen mértékben nyitja meg az értelem számára a lét távlatait.⁶⁰⁾ Itt pedig Scotus rendszere az elsők között áll, mert a létnek mint olyannak közvetlen értelmi megragadását tanúsította, ráépítve ezzel a lét metafizikájára a gondolkodás legalapvetőbb problémáját. Ez adja meg a scotusi értelem-értékelés nagy jelentőségét. Manapság, amikor „az antiintellektualizmus olyan mértéket kezd öltetni, hogy egész kultúránk életveszedelméről beszélhetünk,⁶¹⁾ ennek a valóban intellektualizmus überhaupt-nak jut osztályrészül az a nagyjelentőségű misszió, hogy visszavezesse a talajtalanná vált bölcseleti gondolkodást szülőföldjéhez: a lét metafizikájához.

Fr. Menyhért OFM.

⁵⁸⁾ Fleig: i. m. o. ⁵⁹⁾ Essai sur la théorie de la connaissance d'après Jean Duns Scot. La France Franciscaine. 1935, XVIII, 6. o. ⁶⁰⁾ Longpré: i. m. 114. o. ⁶¹⁾ Blazovits: Az antiintellektualizmus sodrában. Pannonhalmi Szemle. 1937, XII.

Szűz Mária a Liturgiában.

„Az Atya dicsőíttessék a Fiú által“¹⁾ — ez volt az Úr Jézus életének a mottója. „Az Atya dicsőíttessék a Fiú által“¹⁾ — ezt tette liturgikus imájának is alapvonásává az Egyház. A szentmise és papi zsolozsma orációi mind az Atyához fordulnak és „a mi Urunk Jézus Krisztus által“ — „per Dominum Nostrum Jesum Christum“ — könyörögnek meghallgatásért. Maga az Úr Jézus tanította erre Egyházát: Bármit kértek az Atyától az én nevemben, megadja nektek.“²⁾ Ezért nevezi már Szent Pál is az „újszövetség közvetítőjé-nek“³⁾ Krisztust.

Azonban az Isten üdvözítő terve szerint a Közvetítő, az Úr Jézus Szűz Mária által lett a mienk — „született Szűz Máriától“ — mint a Credoban imádkozzuk. Ezért az Isten akarata az, hogy mi is Mária által juthassunk Jézushoz, amint Jézus által az Atyához.

Ha tehát a liturgikus ima alapvonása: Jézus által az Atyához, akkor alapvonása e másik axióma is: Mária által Jézushoz. Ezért nem vonakodott sohasem az Egyház, hogy — bár Isten és az Úr Jézus tiszteletének alárendelve — mégis kiváló helyet biztosítson liturgiájában a Szent Szűznek. Az én feladatom, hogy e második Közvetítőt bemutassam az Egyház liturgiájának tükrében. Az anyag rendkívüli bősége azonban arra kényszerít, hogy a Szűzanya életéből a négy legfőbb mozzanatot: a Szeplőtelen Fogantatást, a megtestesülést, szent Fiával való együtt szenvedését és mennybevitelét emeljen ki élesebben a máriás liturgiából, mint amelyek páratlanul egyéni oldaláról mutatják be a Szent Szűzet.

I. Az egyházi év első Mária-ünnepe a mai nap, a Szeplőtelen Fogantatás napja. Jelentőségét a zsolozsmáskönyv így foglalja össze: „Ma Szűz Ág hajtott ki Jessze törzséből: ma fogantatott az áteredő bűn szennye nélkül és ma törte össze az őskígyó fejét Mária“.⁴⁾ A Bölcsesség székét nem engedte földülni az Isten, királyi székébe nem ülhetett a bitorló. Az emberiséget elöntő bűn árjában fellegvárát megőrizte az Isten. (Prohászka) „Nincs benne semmi szenny — éneкли e Választott Edényről az imádkozó Egyház — mert az örök fény ragyogása: szeplőtelen tükör ő. Főnségesebb a napnál és minden fényénél ragyogóbb“.⁵⁾

A zsolozsma egy másik fordulatában az Úr tekint gyönyörködve remekművére: Az én választottam ragyogó, mint a libanoni hó; ajka mint a csorgatott méz... Jöjj a Libanonról, jegyesem, jöjj kegyelmek koronájával koronázzlak meg“.⁶⁾

Az elragadtatás csodálatával tekint az Egyház is Isten „Aranyházára“: Egészen szép vagy, Mária, és az áteredő bűnnek még föltja sincs benned“ — éneкли a szentmise Allelujájában. Máshol az angyalok énekével csendül össze a liturgia dallama: „Áldott vagy te, Szűz Mária, a fölséges Úristentől, minden asszony előtt a

1) Jn. 14. 13. 2) Jn. 16. 23. 3) Zsid. 9. 15. 4) II. Vesp. Ant. ad Magnif. 5) Resp. ad 5. Lect. 6) Resp. ad 3. Lect.

földön. Te vagy Jeruzsálem dicsősége, te Izrael öröme, te népünk ékessége“.⁷⁾

A Szűz pedig tudja, hogy ő a *Praedilecta*, a *menyekzős jegyes*, a *titkos értelmű rózsza*, azért lelkének gazdagsága a szentmise introitusában énekekben tör ki: „Örvendezve örvendek az Úrban és újjong a lelkem Istenemben, mert felöltöztetett engem a üdvösség ruhájába és az igazság öltözetével körülvett engem, mint az ékszerekkel díszített jegyest. Magasztallak, Uram, mert fölemeltél engem és nem engedted, hogy elleneim örüljenek fölöttem“. A Szent Szűz élvezi az isteni Nap arany sugarát, érzi önmagán a megváltás hajnalpírját s a szentleckében elzengi az Úr iránta való szeretetét: „Az Úr szerzett engem útjai elején, kezdetben, mielőtt bármit is alkotott; öröktől fogva rendelt engem, ősidők óta, még a föld előtt; nem voltak még tengerek, én már fogantattam... a halmok előtt születtem“.

A szentmise közös imájában, a csendes imában és az áldozást követő könyörgésben az *Istenhez fordulunk*, aki a szeplőtelen tisztaság ily páratlan palástját bontotta ma a Szent Szűzre, és kérjük, hogy választott Leányának közbenjárására az áteredő és személyes bűneinktől megszabadulva tisztán juthassunk hozzá.

Az ünnep eredete az első keresztény századokba nyúlik vissza. A szír egyházban már a IV. századból vannak emlékeink.⁸⁾ Liturgiájának mai formáját IX. Pius 1863-ban adta.

II. A mai ünnep, a Szeplőtelen Fogantatás *előkészítette* a világba bevonuló Isten útját. Az ünnepélyes *isteni triumphus a megtestesülés titkában történt meg* azon a márc. 25-i éjfélen, amely Máriát méltóvá tette a Θεοτόκος: az „Isten anyja“ jelzőre. A liturgia oly nagyra becsüli a megtestesülés titkát, hogy valahányszor megemlékezik róla, tehát a Credoban utolsó evangéliumban és az Úrangyala imában, térdet hajtunk. Karácsonykor és Gyümölcsoltó Boldogasszony napján pedig mind a papság mind a nép két térdre ereszkedve imádja a miszteriumot.⁹⁾

A megtestesülés ünnepének, *Gyümölcsoltó Boldogasszonynak* a liturgiájában a testté lett Igét imádja mély hódolattal az Egyház és meleg szeretettel ünnepli a Szent Szűzet, akit az Istenanyaság méltóságán kívül a szeplőtelen szüzesség páratlan kiváltságával ajándékozott meg ez a nap. A szentmisében és zsolozsmájában túlradó örömmel ismételteti az Egyház az angyal szavát: „Üdvözlégy Mária, malasztal teljes, az Úr vagyon teveled“!¹⁰⁾ A liturgia

⁷⁾ Graduale. ⁸⁾ Nisibisi Szent Jakab Szent Efrém mestere a IV. század elején állított össze egy breviáriumot, amely szerint szeptember hónapban Mária születésével együtt ünnepeltek Szeplőtelen Fogantatását is „Ab Anna concepta est Marja munde, in glória ei puritate“. „Concepta .. est Maria Virgo pura et sancta de Anna iusta“. Ilyen és hasonló kifejezések kétségtelenné teszik, hogy itt tényleg a Szent Szűz eredeti bűntől való mentességéről van szó. (Bővebben fejtegeti e breviáriumot: Frate Foco. Anno III Fascicolo 4. Ottobre 1937. Bertagna Martino OFM. „Maria Immacolata nella tradizione siriana“.

⁹⁾ Szunyogh Xav. Ferenc OSB.: Misszálé. Bp. 1933. 912. o. ¹⁰⁾ Offertorium. Invitatorium. Responsoriumok.

nem tud eltelni a Szent Szűz dicséretével: „Szent és sértetlen szűzesség, mily dicséretekkel magasztaljalak téged: nem tudom; mivel te méhedben hordoztad azt, akit az egek nem fogadhattak be. Áldott vagy te az asszonyok között és áldott a te méhednek gyümölcse“¹¹⁾ A tractusban valamelyik pátriárka, talán Ádám, Jákob vagy Dávid hivatgatja a Szent Szűzet: „Halljad leányom, figyelj, hajtsd ide füledet, ím a Király kívánja szépségedet“. Majd az *angyali karok folytatják*: „Esdik majd tekintetedet valamennyien a nép gazdagai, tisztelnek a királyok leányai. Szűzi társnői követik a Királyhoz... Követik őt örvendezve ujjongással: bevonulnak a Király templomába“. A napi zsolozsmában felcsendül az alázatos Szűz hálája is: Örvendeztetek velem mindnyájan akik szeretitek az Urat; mivel, bár gyermek voltam, megtetszettem a Fölségesnek és a méhemből szültem az Istent és embert. Boldognak hirdet engem minden nemzedék mivel alázatos szolgálóját megtekintette az Isten“.¹²⁾

Gyümölcsoltó Boldogasszony a *legrégibb* Mária-ünnepek egyike. Az őskeresztények Krisztus fogantatását ünnepelték e napon (Annuntiatio Christi). Első emlékeink az ünnepről a VI. századból valók.

A megtestesülés legszentebb titkának *egyetlen napon való ünneplésével nem éri be a liturgia*. Advent liturgikus imáit is e szent titok misztikuma lengi át. Mivel pedig a *megtestesülés titka Mária titka is*, az egész adventi liturgia olyan mint valami hímes-virágos szőnyeg, melynek alapszínét a Krisztus-sóvárgás és a bűbánat violaszín fonalai adják, de az egészet a máriás mozzanatok rózsái díszítik. Ezért nevezik a liturgikusok adventet méltán a *liturgia Mária-hónapjának*. Az adventi szentmise második vagy harmadik könyörgése, a megfelelő csendes imával és áldozás utáni orációval, mindennap a Szent Szűzről szól, aki szive alatt hordozta az epedve várt Szabadítót. Nincs az egész adventi zsolozsmában egyetlen nap, amelyen az annyira óhajtott Megváltó mellett fel ne csillanna az Istenanya alakja. „Küldeték az Isten angvala...“, „Üdvözlégy Mária...“, „Íme a Szűz méhében fogan és fiat szül...“, „Vigadj Sion leánya...“ — hangzanak fel ismételten éppen a *megtestesülésre* célzó legszebb Mária-antifónák.

Méginkább a megtestesülés ünnepi idejévé és a liturgia Mária-hónapjává teszik az adventet a nálunk is annyira kedvelt *hajnali misék* (roráté). A roráté is tulajdonképpen a *megtestesülés misztériumáról* szótó Mária-mise, amelynek szövege az introitus és graduale kivételével azonos a Gyümölcsoltó Boldogasszony miséjével.

A megtestesülés misztériuma a betlehemi éjben teljesedik ki. Karácsony az Úr ünnepe és e napon elvakít bennünket ennek az „oriens ex alto“-nak a fénye. A liturgia is a Betlehembe szakadt mennyország Királyára fordítja minden figyelmét, mégis a *karácsony Gyermekkirályát édesanyja keblén mutatja be*. Vagy kinek lelkén nem fut végig a meghatódott öröm, mikor az éjféλι mise evangéliumába felcsendül a szerep hangja: És szülé az ő elsőszülött Fiát

¹¹⁾ Resp. ad Lect. VI. ¹²⁾ Resp. ad Lect. VII.

és bepólyázza őt és jászolban fekteti, mert nem kaptak helyet a szálláson”.

A Gyermeke-Jézus elszakíthatatlan Máriától. Ezért vonul végig az isteni Kisdéd a karácsonyi ünnepkör liturgiáján Szeplőtelen Édesanyja karjain. Mária tartja isteni Gyermekeit karácsony nyolcadán, az Úr névadásának napján. A „Bölcsesség széké”-ben pihen az ég és föld Királya, amikor a napkeleti bölcsek imádatlalt borulnak eléje. Ezért szentel a liturgia karácsonytól gyertyaszentelőig egy külön votívmisét is a Szűzanya tiszteletére.

III. A tévedhetetlen Egyház tanítása, hogy, bár az Úr Jézus megváltói művének alárendelve, szent Fiával való *együttlzenvedése (compassio) által a lilomos Asszony is részt vett megváltásunkban*. A „titkos értelmű rózsa” felkúszott a keresztfára is, amelyről szent Fia az ő istenanyai szívéből vett megváltó vérével permetezte be a világot. Ezért az Egyház liturgiája nemcsak a dicsőség, hanem a *fájdalmak rögös útján is követi a Szent Szűzet és két ünnepet is szentel a „Vértanuk királynéja” tiszteletére*. Az egyik a *Hétfájdalmú Szűz ünnepe* szept. 15-én, mely úgy állítja elénk a Szent Szűzet mint a Pieta-képek ábrázolják: ölében isteni Fiának holttestével, szívében a szenvedés hét törével. A másik a *Fájdalmaspéntek* amelynek mélyértelmű liturgiája méltó előjátéka a nagypénteki liturgia főnséges tragikumának. A két nap szentmiséje a gyűjtőimádság kivételével ugyanaz, csak a graduáléhoz csatol a szept. 15-i ünnep egy alleluját.

A szentmise liturgikus imái őszinte szeretettel, bensőséges részvétellel veszik körül az angyalok szenvedő Királynőjét: „Fájdalmas és siralmas vagy, Szűz Mária, — énekeljük a gradualében — amint az Úr Jézusnak, Fiának, az Üdvözítőnek keresztje mellett állsz”. A Communio érzékelteti a Szűzanya fájdalmainak nagyságát: „Szerencsések a boldogságos Szűz Mária érzékei, mert az Úr keresztjének tövénél halál nélkül a mártíromság pálmáját kiérdemelték”. Mintha mondaná: *akkora volt Mária szenvedése, hogy halál nélkül vértanuvá avatta őt*.

Főnséges a szentmise *Sequentiája* melynek szerzője a ferences *Jacopone da Todi* († 1306). Az ének bensőséges szeretettel emlékezik meg a Szent Szűz fájdalmáról, mely oly bőséges áldás forrása lett számunkra :

Áll a gyötrött Istenanyja,
Kín az arcát könnybe vonja,
Úgy siratja szent Fiát.

Gyász a lelkét meggyötörte,
Kín és bánat összelörte,
Törnek éle járta át.

Ó mi nagy volt ama drága
Szűzanya szomorúsága.
Egyszülött szent magzatán!

Mennyit sirt és hogy kesergett,
Látván azt a nagy keservet,
Azt a nagy kínt szent Fián.

Ki ne sírna, melyik ember,
Hogyha ennyi gyötrelemben
Látja lankadozni őt?

Ki ne sírna Máriával,
Hogyha látja szent Fiával
Szenvedni a szent Szülőt?

Sik S. fordítása.

A Szent Szűz fájdalmait már az első keresztény századokban tisztelték, de liturgikus ünneplését a huszita képprombolás kiengeszteléséül 1423-ban egy kölni zsinat rendelte el először.

IV. A Szeplőtelen Szűz dicsőséges, kegyelemmel és érdemekkel teljes életének fonséges záróakkordja *mennybevétele* volt. Mária „lelke mint a nyílt tenger tükre, az eget tükrözte. Tiszta volt vize s mély s vonzotta az eget. Levonta a Szentlelket, le az Igét s most az ég vonzotta s ragadta őt, ki Istennel teljes volt”. (Prohászka.) A Szeplőtelen Fogantatás páratlan fonségével kezdődő élet páratlan befejezést nyert. Az örök Atya *nem nézhette*, hogy a szív, melyről az Úr Jézus isteni Szíve leszakadt, hogy a test, mely valamikor Krisztus testével egy test volt, *egy marék porrá legyen*.¹³⁾ Azért „felmagasztaltatott az Istennek Szent Anyja az angyali karok fölé az égbe” — amint a zsolozsmában énekeljük.¹⁴⁾

A liturgia Mária mennybevitelének ünnepén *Nagyboldogasszony napján* (aug. 15.) két mozzanatot emel ki különösen: Mária dicsőséges távozását a földről és dicsőséges fogadtatását a mennyben. „Ki az, aki felemelkedik, mint a felkelő hajnal, szép, mint a hold, kiválasztott, mint a nap, félelmetes, mint a harcrakész hadsereg?” — adja az apostolok ajkára a szavakat a Benedictus antifóna. Mennyei dicsőségét pedig így énekli meg maga a Szent Szűz: „Fölmagasztaltatom, mint a libanoni cédrus, mint a ciprus Sion hegyén; mint a kiválasztott mirha, édes illatot terjesztettem; mint a fahéj és illatos balzsam: édes illatot terjesztettem”.¹⁵⁾

Mivel az ősegyházban eleinte csak a vértanuk *halálának* évfordulóját ünnepelték (natalítia), valószínű hogy az első Mária-ünnep is a Szűzanya halálának ünnepe volt. Régebben jan. 18-án ünnepelték, de hamarosan egyesítették a Szűzanya mennybevitelének és megkoronázásának ünnepével aug. 15-én. A mennybevétel gyönyörű legendás történetét Damaszcén Szt. Jánosnál († 754) találjuk meg először. Az ünnephez vigiliát és oktávát csak jóval később, 847-ben adott IV. Leó pápa.

Rámutattam az Egyház máriás liturgiájának legszebb, legfelségesebb mozzanataira. *Nagyon sok Mária-ünnep van még*, amelyek a napbaöltözött Asszony alakját más-más oldalról, a szivárvány minden színének ragyogó szépségében mutatja be.

Kisasszony napja (szept. 8.) a Hajnalcsillag születését ünnepli. *Gyertyaszentelő Boldogasszonyt* (febr. 2.) a Szent Szűz tisztulásáról nevezték el — Purificatio B. M. V. — de inkább az Úr ünnepe, akit jelképez a körülhordozott gyertya is.

A kisebb Mária-ünnepek későbbi eredetűek s rendszerint valami történelmi eseménnyel kapcsolatosak. Így *Sarlós Boldogasszony napját* (júl. 2.) a nyugati egyházszakadás megszüntetésének kieszközléséért rendelte el az Egyház. A *Havas Boldogasszony ünnepe* (aug. 5.) nem más, mint a legfőbb Mária-templomnak — a Sancta Maria Maiornak — szentelési évfordulója. *Mária nevenapja* (szept. 12.) Bécs felszabadításának emlékezete. *Olvasós Boldogasszony napja*

(okt. 7.) az 1571 okt. 7-i lepantói keresztény győzelemért ad hálát. A legújabb Mária-ünnep pedig a *Szent Szűz Anyaságának* ünnepe, melyet az efezusi zsinat másfelezeréves emlékére rendelt el XI. Pius 1932-ben. Hogy a római naptár egyetlen Mária-ünnepét se hagyjuk ki, megemlítem még a *Boldogságos Szűz eljegyzésének* ünnepét (jan. 23), a *lourdesi megjelenés* ünnepét (febr. 11.), *Kármelhegyi Boldogasszony* napját (júl. 16), a *Fogolykiváltó Boldogasszony* ünnepét (szept. 24) és végül a *Szent Szűz templomban való bemutatásának* ünnepét (nov. 21) Ezekhez országonként és egyházmegyénként még több más Mária-ünnep is járul. Így nálunk okt. 8-án *Magyarok Nagyasszonyának* ünnepe, amelyet a Millenium emlékére engedélyezett a Szentszék. Sok egyházmegyében ünneplik már Máriának, mint minden kegyelem közvetítőjének az ünnepét is.

A kimondottan Mária-ünnepeken kívül is állandó szereplője a liturgiának az Istentől rendelt e második közvetítő, a Szűzanya. Nincs az egyházi évben egyetlen szentmise, nincs egyetlen napi papi zsolozsma, melyben ismételten ne emlékeznek meg az Egyház a Szent Szűzről. A Confiteorban neki vallja be a pap a bűneit és az ő közbenjárását kéri. A „Suscipe” kezdetű imában följánlja a szent áldozatot a „boldogságos és mindenkor Szűz Márának tiszteletére” is. Az Úrfelmutatás legszentebb pillanatai előtt „a szentek egységében mindenekelőtt — *in primis*, mint a szent szöveg mondja — tisztelettel megemlékezünk a dicsőséges, mindenkoron Szűz Máriáról, Jézus Krisztusnak, Istenünknek és Urunknak szülőanyjáról”. XIII Leó pápa pedig minden csendes szentmise végére három Üdvözlégy Máriát és a *Salve Reginat* írja elő. A papi zsolozsma minden imaórájában szerepel az *Ave Maria*; az esti imaóra a *Vesperas* pedig a Szűzanya főséges hálaénekével, a *Magnificat*-tal végződik. Ezenkívül a zsolozsmát mindig egy-egy időszak Mária-antifónával kell befejezni.

Ha ezekhez hozzávesszük, hogy az *Egyház jóváhagyásával* és helyeslésével hűveink mily lelkes buzgósággal és szeretettel veszik körül a Szűzanya alakját, — gondoljunk csak az októberi, májusi bensőséges Mária-tiszteletre a Mária-litániák melegségére, a pápától annyiszor ajánlott olvasóimádság közkedveltségére — okvetlenül élénk tolakszik a kérdés: nem túloz-e az Egyház Mária-kultuszában? Egy teremtménynek ilyen tisztelete nem lesz-e a köteles Isten-imádás rovására?

Nem! Mert a Mária-kultusz Isten-tisztelet. „Magasztalja lelkem az Urat!” — ez Mária lelkének s ez a Mária-tiszteletnek is alap-tónusa. Az Istenanya tiszteletének minden mozzanatja a *mennyei Királyra* irányul: „*opera mea Regi*”, az *én művem a Királyé!* Nagyszerűen fejeződik ez ki éppen a mai zsolozsma Invitatoriumában: „Szűz Mária Szeplőtelen Fogantatását ünnepeljük: *Krisztust, az ő Fiát, az Urat imádjuk!*” Hasonlóan a legrégebb Mária-ünnep, Nagyboldogasszony Invitatoriumában: „*Jőjjetek imádjuk a királyok Királyát, akinek Szűz Anyját ma vitték fel a mennyégbe!*” Tehát a *Mária-kultusz valóban Jézushoz vezet* bennünket, hogy Jézus által eljuthassunk az Atyához s így minél inkább megvalósuljon a liturgia végső alapelve: „*Az Atya dicsőítessék a Fiú által.*”¹⁾

Fr. Gyula ofm.

A szentségek hatékonyságának problémája.

Katolikus hitigazság, hogy az újszövetségi szentségek nemcsak tartalmazták azokat a kegyelmeket, melyeket jelentenek, hanem a dologi teljesítmény alapján mindig meg is adják a felvevőnek, ha az a maga részéről nem állít eléje valamilyen akadályt. De ha a szentségek a tartalmazott kegyelmeket megadják és létrehozzák a lélekben, akkor nyilvánvaló, hogy a szentségek igazi *okozói* a kegyelemnek. E ponton merül fel a spekulatív teológiának egyik legnehezebb kérdése, t. i., hogy miképp közlik a szentségek a lélekkel azt a kegyelmet, melyet tartalmaznak. Ez a szentségek hatékonyságának problémája. Amióta nem a pozitívizmus szellemében élő hittudósok felvetették e logikai szükségszerűséggel kínáló kérdést, az okoskodások főleg három elméletben merültek ki: 1. a fizikai hatékonyság, 2. az erkölcsi hatékonyság és 3. az intencionális hatékonyság elméletében.¹⁾

A kérdés eldöntése érdekében *nem fordulhatunk a Szentíráshoz*, mert erre vonatkozólag nincs semmiféle kitétele. De a *Szentatyák tanítását sem használhatjuk fel bizonyítékkul*, ha szemügyre vesszük azt a történet-pszichológiai lényt, hogy az ő feladatuk a kinyilatkoztatáson felépülő s a természetfölötti és a természetes világot összekapcsoló hídnak a megvédelmezése volt a két legveszedelmesebb kozmológiai jellegű eretnekséggel: a manicheizmussal és ennek logikai fejleménye, a doketizmussal szemben. A manicheusok ugyanis a dualisztikus elv alapján azt tartották, hogy az anyag démoni principiumokból ered, tehát rossz; a doketisták pedig tovább fejlesztve ezt a tant, levonták a következtetést, hogy ha az anyag rossz, akkor Krisztus, az Isten Fia, a Jónak elve nem vehetett fel valóságos testet, hanem csak látszólagosat. Lélektanilag tehát egészen érthető, hogy a Szentatyák e teóriák megcáfolásának feladata elé állítva, miért beszéltek a kozmosz jóságáról, miért beszéltek olyképen, hogy a szentségi matéria, és forma, mint valami szent edény tartalmazza a kegyelmet. Teológiai távlat híján nem is beszélhettek másképpen, s éppen ezért nem is élhetünk kérdésünkben az ő kifejezéseikkel. Végül meg kell még említenünk, hogy *zsinati tekintélyre sem hivatkozhatunk*. A Tridentinum szándékosan nem akarta eldönteni a szentségek hatékonyságának módját, ami legjobban bizonyítható azzal a ténnyel, hogy a *Katekizmus* négy szerkesztője közül hárman a fizikai hatékonyság elméletét tartották és mégsem úgy fogalmazták meg a zsinati szöveget, hogy abból a fizikai hatékonyság mellett lehetne döntő érvelni.²⁾ Így a vitatkozás ajtaja továbbra is nyitva maradt a hittudósok számára.

¹⁾ Az occasionalismus nem tulajdonít igazi okságot a szentségeknek, hanem csak *conditio sine qua non*-nak, vagy legfeljebb alkalomnak minősíti őket. Használatuk elégséges, hogy Isten kegyelmet közöljön a lélekkel.

²⁾ Oltra: Die Frage der physischen oder moralischen Wirksamkeit der Sakramente zur Zeit des Konzils von Trient, in Wissenschaft und Weisheit, 1937, IV. 54. o.

I. A probléma előterjesztése.

1. *A fizikai hatékonyság.* Számos mai teológus a szentségek fizikai hatékonyságát tartja oly tekintélyes hittudósra hivatkozva, mint Cajetán, Bellarmin, Suarez, Labat, Gregorius de Valentia, Oswald, Schätzler, Schwane.³⁾ Felfogásuk röviden így foglalható össze:

A szentségek valóban létrehozzák, fizikailag okozzák a kegyelmet a lélekben. Ámde mi a fizikai ok? Fizikai ok az, ami saját erejéből (ex propria virtute) közvetlenül, (directe) létrehozza eredményét, akár természeténél fogva, akár mástól kapott képesség segítségével. Nyilvánvaló, hogy a szentségek természetüknél fogva nem tudnak fizikailag kegyelmet okozni, mert egy anyagi dolog sohasem képes fizikailag hatni egy szellemi valóságra. Eppen ezért Isten, mint fő-ok közül a szentségi jellel bizonyos természetfölötti erőt (virtus), ezt aztán a szentségi jel befogadva fizikailag átszarmaztatja a szentséget fölvevő lélekre, ahol mint fizikai dispozició szükségképpen maga után vonja a kegyelem létrehozását, hacsak a felvevő nem vet eléje valamilyen akadályt. A kegyelem útja tehát itt így vázolható:

←Krisztus
Szentség————→Lélek

2. *Erkölcsei hatékonyság.* Ez az elmélet is szépszámú teológust sorakoztat fel maga mellett. Nevezetesebbek: Szent Bonaventúra,⁴⁾ Scotus,⁵⁾ Lugo, Lournely, Francelin, Dominicus Soto, Lessius, Mastrius, Coninck, Kanperger, a modernek közül: Hurter, Sasse, Reinhold, Pohle stb. Az elmélet lényegét röviden így összegezhetjük.

Az erkölcsi ok nem a maga erejéből hozza létre az eredményt. hanem mástól kapott képesség által folyik bele a cse-

³⁾ Szent Tamásról különböző vélemények vannak. Billot az intencionális elmélet mellé állítja; Scotus hogy hogy nem, mint a fizikai hatékonyság védőjét kritizálja. Cfr. Minges: Compendium theol. dogm. spec., II., Ratisbonae, 1922. 102. o.; Bartmann pedig azt állítja, hogy az Angyali doktor a fizikai hatékonyságot nem ismerte; ezt valójában Cajetán bíboros találta fel. Lásd Précis de theologie dogmatique, II. Mulhouse, 1936. 250. o. (Gautier fordítása.)

⁴⁾ Jóllehet Bonaventúra kifejezetten nem tanította az erkölcsi hatékonyságot, mint ilyet, tanítása helyes életelelemzéséből mégis kiviláglik, hogy erkölcsi okságot tulajdonít a szentségeknek. Bővebben lásd Lampen: De causalitate sacramentorum juxta S. Bonaventuram. Antonianum 1932. VII., 185. o.

⁵⁾ Ugyanez áll Scotusról is. Cfr. Minges: i. m. 105. o. Tehát nem igaz, amit Dominicus Soto és mások állítanak, hogy mind Bonaventúra, mind Scotus az occasionalismust tartották volna. E kérdés tisztázása végett gyűjtötte össze és adta ki P. Lampen a nagy ferences skolasztikusok, úgymint: Halesi Sándor, Szent Bonaventúra, Richardus de Mediavilla, Guilelmus de Vare és B. Duns Scotus idevágó szövegeit. Lásd: De causalitate sacramentorum juxta Scholam Fransiscanam. Bonnae Sumptibus Petri Hanstein 1931.

lekvésbe s így erkölcsi indításként szerepel az eredmény létrehozásában. Ez az erkölcsi indítás már most történhetik kérés, vagy parancs formájában, vagy hivatkozással egy ígéretre, szerződésre. Ennek következtében a létrehozott eredménynek voltaképpen két oka van: az egyik, amelyik fizikailag hat és a másik, amelyik erkölcsileg igazi indíték az eredményt létrehozó fizikai ok számára, hogy liasson. Ugyanez az eset áll fenn a szentségeknél. Krisztus maga alapította a szentségi jeleket, hogy fizikai alkalmazásukkal, mint eszközök létrehozzák a kegyelmet a felvevő lelkében. Azonban a jelek nem a maguk erejénél fogva hozzák létre az eredményt, hanem az alapításuk Krisztus Isten-emberi cselekedetének okán bennük rejlő *belső értékesség arra indítja Istent, hogy alkalmazásukat összekösse a kegyelem megadásával*. Itt van tehát a fizikai ok és az *igazi, erkölcsi indíték*, amiért a szentségek hatékonyságát erkölcsinek kell mondanunk. A kegyelem útja itt a következő:

Krisztus

Szentség¹ Lélek

3. *Intencionális hatékonyság*. Az intencionális elmélet alap-gondolata az erkölcsi hatékonyság elméletében gyökerezik. Fő-képviselői: Billot,⁶⁾ Lehmkuhl és Van Noort a következő módon okoskodnak: Ha a felvevő lelkében valami akadály van, akkor a szentségek nem közlik a kegyelmet, melyet jelentenek. Az akadály eltávolítása után azonban az illető megkapja a megfelelő kegyelmet. Ezt úgy mondjuk, hogy a szentségi kegyelem *feléled*. Ebből nyilvánvaló, hogy a szentségek közvetlenül nem a kegyelmet közvetítik, hanem azt megelőzőleg valami kegyelemre elő-készítő jogcímet, (ornatus vel titulus gratiae). Ez a kegyelemre előkészítő jogcím nem minőség, hanem erkölcsi jellegű valami, mely tevékenységi módjára nézve intenciós, szándékbeli. Azonban a szentség nemcsak arra van hivatva és rendelve, hogy egy elgondolt szándékot nyilvánítson, hanem arra is, hogy azt egyszermind a megvalósulás útjára terelje (signum theoreticum et practicum insimul). Egy főispáni kinevezési okirata pl. a kormány szándékát nemcsak kinyilvánítja, hanem azt jogerős hatékonysággal egyben végre is hajtja. Hasonlóképpen a szentségek is nemcsak jelzik, hanem egyben meg is adják a jogcímet a megfelelő kegyelemre. Isten pedig az általa rendelt törvény szerint megadja a jogcím követelte kegyelmet. Ennél-fogva a szentségek valóságos, hatékony okozói a kegyelemnek, azonban csak felkészítőleg és közvetetlen (instrumentaliter, sed tantum dispositive et mediate).

⁶⁾ P. Remy: La causalité des sacrements d'après Saint Bonaventurae, in Etudes Franciscaines. 1930. XLII. 132 sk., kimutatta, hogy Bonaventúránál az intencionális elmélet minden kelléke megtalálható, s így Billot-t egyáltalán nem lehet az elmélet kezdeményezőjének nevezni. Sőt P. Franciscus Henriquet egyenesen kimutatta, hogy Billot intencionális elméletével teljesen Bonaventúra tanítványaként mutatkozik be. Lásd: Antonianum 1930. VI., 112. o.

II. A probléma megoldása.

A szentségek hatékonyságának módja, mint azt a Tridentinum is hangsúlyozza, természetes eszünk számára elérhetetlen. Itt tehát nem teljes, hanem csak valamelyes megoldásról, beszélhetünk. Ez Istennek egy csodája, ami számunkra amíg a földön élünk, mindíg titok marad. *A teológusoknak nem is az a feladata, hogy e titkot teljesen megértsék és megmagyarázzák, hanem az, hogy e csodát, melyet Isten szentségei által művel lelkünkben, az Isten-fogalom fölségének megfelelően az észszerűség legmagasabb fokára emeljék, és a teológia többi igazságaival összhangba hozzák.*

Ezek előrebocsátásával vessük vizsgálat alá az egyes elméletek előnyeit, nehézségeit és gyakorlati jelentőségét s ezek összevetéséből állapítsuk meg, hogy melyik közelíti meg a legjobban az imént vázolt célkitűzésünket.

A) A fizikai elmélet védői okoskodásuk alátámasztása végett a Szentírásra,⁷⁾ egyes Szentatyákra⁸⁾ és a trienti zsinatra hivatkoznak.⁹⁾ Letagadhatatlan, hogy e tannak nagy a vonzó ereje. Mélyreható titokzatosságával ugyanis szépen kidomborítja az isteni mindenhatóság csodás rejtelmességét.

1. Azonban rendkívül súlyos nehézségei vannak.

a) Egyáltalán szükségük van-e a szentségeknek a fizikai dispozíciók létrehozásához a közölt erőre, virtusra? Nyilván nincs. Hisz fizikai dispozíciók létezése is fölösleges. Ugyanis ezen elmélet védői is elismerik, hogy Isten maga teremti a kegyelmet a lélekben; ehhez azonban nincs szüksége fizikai dispozíciókra, mert: *creari est productio rei ex nihilo sui et subiecti*. A lélek pedig a *potentia obediens* révén képes befogadni bármilyen természetfeletti formát, tehát kegyelmet is.

b) Az elmélet követelte természetfeletti erő (virtus) átmeneti jellege is sok fejfájást okoz. Mert ha átmeneti, akkor a szentség kiszolgáltatása után nyilván megszűnik. De vajjon Isten teremt-e ilyen fontos természetfeletti formát csak azért, hogy az használat után egyszerűen megszűnjék? *«Quod potest fieri per pauciora non debet poni quod fiat per plura»*, mondták a régi skolasztikusok. Ezen elv ellen pedig a fizikai elmélet súlyosan vétkezik. Hisz Istennek folytonos csodákat kellene művelnie, mert nemcsak kegyelmet, hanem erőket, virtusokat is kellene teremtenie.

c) Ha a felvevő lelkében valami akadék van, akkor a szent-

⁷⁾ *Renatus ex aqua.* Ján. 3, 5.

⁸⁾ Aranyszájú Szent János, Athanáz, Hilárius, Melito Sardensis.

⁹⁾ *«Si quis dixerit sacramenta novae legis non continere gratiam, quam significant aut gratiam ipsum non ponentibus obicem non conferre, quasi signa tantum externa sunt acceptae per fidem gratiae vel justitiae et notae quaedam christianae professionis, quibus apud homines discernetur fideles ab infidelibus, A. S. — Sess. VI., cap. 7.*

ség felvételekor a kegyelem nem közöltetik. Az akadék eltávolításával azonban a szentség feléled, azaz: létrejön a kegyelem. Amde a szentségi jel már rég megszűnt létezni, hogyan fejthet ki tehát fizikai hatékonyságot? Pl. Ha valaki halálos bűn állapotában veszi fel az egyházi rendet, a szentség érvényes, hiszen eltörölhetetlen jegyet nyom a lélekbe, a kegyelmet azonban nem kapja meg, hanem csak az akadály, a bűn eltávolításakor.¹⁰⁾

2. Ha a fizikai hatékonyság elméletének gyakorlati jelentőségét tesszük vizsgálat tárgyává, akkor sem elégít ki bennünket. Túlzottan kihangsúlyozott *theocentrikusságával* a) *Krisztus felbecsülhetetlen szerepét háttérbe szorítja*. Szerinte Isten a szentségeket nemcsak alapította, hanem hatékonyságukról is gondoskodott egy természetfeletti, átmeneti és szellemi jellegű erő közlése által. A kegyelem teremtése és beöntése szintén sajátosan isteni tevékenység. Így Krisztus fönséges egyénisége alig jut szerephez. b) A fizikai elmélet azonkívül erősen *kozmo-centrikus, ami az ember egyéni szerepének lebecsülését vonja maga után*. Itt a hangsúly, a nyomaték a szentségi jelen van (minthogy a matéria és forma, mint valami szent edény tartalmazza a kegyelmet, mintha a kegyelem objektíválódásáról beszélhetnénk), mely nemcsak tartalmazza a kegyelmet, hanem «*ex opere operato*», azaz a dologi teljesítmény alapján meg is adja azt, mégpedig fizikailag. Itt a természet, a «*kozmosz*» ünnepe. Az «*opus operatum*»-on van a hangsúly, míg az *egyéni felkészültség szükségessége alig jön számításba*; elég, ha nem állítunk akadályt a kegyelem útjába. Valahogyan kedvez az ember önszeretetének, aki kapni akar, de minden nagyobb egyéni megerőltetés nélkül. Továbbá itt a Krisztus meleg, közvetlen közelsége sem érzik, mert közte és köztünk az anyag a természet lép fel közvetítő gyanánt.¹¹⁾

B) Az erkölcsi elmélet, mint a fizikai, a Szentírásban,¹²⁾ az egyházatyák tekintélyében¹³⁾ és a trienti zsinat határozatában¹⁴⁾ keresi támaszát. Ez az elgondolás világos és könnyen érthető, ami azonban egyáltalán nem veszélyezteti — mint egyesek gondolják, — a szentségek értékét és méltóságát.

1. Kétségtelen, vannak nehézségei, de ezek korántsem olyan súlyos természetűek, mint a fizikai elméletéi.

a) Ellenvetik, hogy ami erkölcsileg működik, az nem lehet

¹⁰⁾ E nehézségekre vonatkozólag lásd: Minges: i. m. 100 sk.; Bartmann: i. m. 250 sk.; Schütz Dogmatika. II., Bp. 1937. 369. ok.

¹¹⁾ Cfr. Müller: Die Wirkungsweise der Sakramente in ihrer seelsorglichen Bedeutung, in Wissenschaft und Weisheit. 1937., IV., 62–68.

¹²⁾ Ján. 5, 8.; I. Pét. 3, 21.

¹³⁾ Szent Ágoston: Spiritus operatur intrinsecus ut valeat alicui medicina quae adhibetur extrinsecus. De civitate Dei. XV. cap. 7. Szent Vazul: Si qua est gratia in aqua, non est ex ipsius aquae natura, sed ex Spiritus praesentia. De Spiritu Sancto. n. 35.

¹⁴⁾ Lásd (9).

igazi ok. Ez tévedés. Az erkölcsi ok igenis lehet valóságos ok. — Egy folyamodvány, mely meghozza a kérelmezőnek, amit vár, boldogulásának eszközeként tekinthető.¹⁵⁾

b) Azt is felhozzák e tétel ellen, hogy az erkölcsi ok nem indíthatja Istent a kegyelem közlésére. Mi cselekedhetünk erkölcsi hatás alatt, de ez Istenre nem vonatkoztatható, mert Ő a «*Primus motor immobilis*». Azért tehát legfeljebb csak metaforice mondhatjuk, hogy a szentségek belső értéküknél fogva kegyelem-közlésre indítják az Istent.

Erre azt felelhetjük, hogy Isten nemcsak alapította a szentségeket, hanem hatékonyságukról is gondoskodott. Minthogy Isten teljesen önmagából meríti tevékenységének indítékait, öröktől fogva elhatározta, hogy determinálni fogja magát a szentségek által jelzett hatások létrehozására. «*Disposuit enim universaliter et de hoc ecclaeiam certificavit, quod suscipienti tale sacramentum confert effectum signatum*»,¹⁶⁾ mondja Scotus. Így is van ez rendjén. Ha ugyanis más determinálná a kegyelem létrehozására, akkor a kegyelmet illetően csak másodlagos ok lehetne.

2. Ha ezt az elgondolást gyakorlati szemszögből tekintjük, teológiai fölénye és széles távlata azonnal kitűnik. Krisztocentrikus, Isten szerepének háttérbe szorítása nélkül és *antropocentrikus* az opus operatum veszélyeztetésének elkerülésével.

Az egész felfogásban *Krisztusé a főszerep*. «*Krisztus ünnepe*», nem pedig az elemek. Nincs szükség fizikailag közvetítő elemekre, itt Krisztus közvetlensége, melegsége érzik. A «*Krisztus velünk*» állandó refrén. Ő az, aki megadja a szentségeknek azt a belső értéket és méltóságot, mely a kegyelem teremtésre és közlésre indítja az Istent. Olyan kegyelemről van itt szó, melyet Krisztus maga szerzett megváltói tevékenységével azért, hogy a bukott, bűnös embert felemelje, Isten kegyébe visszahelyezze és örökéletre képesítse. E kegyelmet aztán a természet, a «*kozmosz*», mint szentségi jel, szent csatornaként közvetíti a dologi teljesítmény alapján. Viszont a felvevő felkészültsége egy Istenre irányuló erkölcsi vonatkozás a szeretet jegyében. Krisztus és az ember szeretete a szentségek hatékonysága által a legbensőségesebben egyesül. Itt nem kell, nem is szabad fizikai hatékonyságot keresni. Itt a szentségeknek egy metafizikai jellegű működésével állunk szemben, ami végeredményben nem más, mint igazi erkölcsi hatékonyság. Így a Krisztus és ember között személyes kapcsolat kihangsúlyozásával *az egyéni felkészültség szükségessége és értéke is nagyobb nyomatékot kap*.¹⁷⁾

Maga a szentségek kiszolgáltatása voltaképpen Krisztus tevékenysége, mert a pap, mint másodlagos tényező teljesen az elsődlegestől, (Krisztustól) függ, és Vele egyetértőleg működik:

¹⁵⁾ Schütz: i. m. 239. o.

¹⁶⁾ Lásd Lampen: i. m. 48. o.

¹⁷⁾ V. ö. Müller: i. m.

minden tevékenységének mérvadója Krisztus akarata. Mivel-hogy az Egyház Krisztus akaratának tolmácsa, a papok és a hívek egyaránt tisztelni tartoznak a szentségeket illető törvényeit és rendeleteit, mert ők is tagjai annak a mysztikus testnek, melynek feje Krisztus.

C) Az intencionális elmélet az erkölcsitől kölcsönözi alap-gondolatát, így természetesen osztozik annak előnyeiben és nehézségeiben. A kegyelemre előkészítő jogcím ugyanis, vagy indítja Istent kegyelem-közlésre, vagy nem. Ha igen, akkor ez csak erkölcsileg történhetik, ha nem, akkor az egész elmélet céltalan, mert más hatás lehetetlen.

* * *

Ezek után nekem úgy látszik, hogy legnagyobb teológiai valószínűsége az erkölcsi elméletnek van. Az intencionális elgondolás már benne foglaltatik az erkölcsiben. A fizikai tagadhatatlan értékei mellett is oly nehézségekkel küzd, melyek a hit és ész számára egyaránt megnehezítik elfogadhatóságát. Pedig nem szabad lemondanunk arról az erőről és vigasztalásról, mely a hit és ész összhangjából támad. Másrészt azt is könnyű kimutatnunk, hogy a fizikai elmélet nem a teológiai örök igazságok lassú kibontakozásának, hosszú érlelődésének eredménye, hanem *történeli jelenségek pszichológiai szüleménye*. Csak jól fontolóra kell vennünk, hogy mit jelentett a doketizmus az Atyák, Arisztotelesz, iskolája, Szent Tamás, és a reformáció Cajetán és követői számára.

Jóllehet az erkölcsi hatékonyságnak is vannak nehézségei, de pozitívumai elfogadhatóbbá teszik. Befejezésül még a kérdés általános áttekintésével tudnám ezt megerősíteni. — Minden szentség nem kész, hanem egy készülő jel, úgy mint egy *actio sacrificialis Christi*; egy *actio*, de *non in esse*, hanem *in fieri*. Az Oltárszentségben pl. a tulajdonképpeni szentségi mozzanat nem Krisztus jelenléte, mint olyan, hanem *Krisztus akarata*, hogy az embert megváltsa. Ez az *actio sacrificialis Christi* megtalálható minden szentségben; ha valaki felvesz egy szentséget, Krisztus abban a pillanatban feláldozza magát az illető lélekért, amennyiben a kereszten szerzett érdemeit vele *akarja* közölni. Az egész üdv-ekológia Krisztusnak erre az áldozat-készségére támaszkodik, vagyis az Üdvözítőnek egy *erkölcsi akciójára*. *Krisztusnak ez az állandó és mindig megmaradó akarata a szentségi kegyelem forrása*. Mivel pedig a szentségek által lesz a felvevőnek osztályrésze Krisztusnak ez az akarata, mondhatjuk, hogy a szentségek a kegyelmek *igazi okai*.¹⁸⁾ Kétségkívül tehát az erkölcsi hatékonyság tartalmazza mindazt, ami az igazi okság lényegéhez szükséges s a fönt vázolt teológiai célnak, nevezetesen Isten működése első helyen való biztosításának minden más elmélet fölött kiválóan eleget tesz, azonkívül a többi teológiai igazság mellett is harmónikusan megfér; ennél fogva ennek tartozunk nagyobb valószínűséget tulajdonítani.

¹⁸⁾ Lásd Oltra: i. m. 61. o.

FIGYELŐ.

Szent Paskál és az Eucharisztikus Kongresszus.

Eucharisztikus Világkongresszusra készül Szent István népe. De a lázas készülődésben vajjon hány embernek jutott már eszébe a bölcs XIII. Leó pápának 1894. november 26-án kelt *«Providentissimus»* kezdetű brévéje, melyben az összes eucharisztikus társulatok és mozgalmak védőszentjévé Szent Paskált állította. Vagy hány ember gondolt az 1911-ben, Madridban tartott eucharisztikus kongresszus következő határozatára: *«Minden eucharisztikus kongresszuson oly tiszteletben kell részesíteni Szent Paskált, aminő mint az eucharisztikus ügyek fővédőszentjét megilleti. A beszédek közül egy foglalkozzék az ő csodálatos életével. Minden gyűlés elején forduljanak őhöz rövid imával. Állítsák fel szobrát. Az első szentáldozáshoz járuló gyermekekkel ismertessék meg őt, a legméltóságosabb Oltáriszentség tisztelének ragyogó mintaképe».* Ezek értelmében bátorkodunk felhívni az illelékesek figyelmét, hogy az eucharisztikus kongresszusra való előkészület alatt is emlékezzenek meg Szent Paskálról. A lelkigyakorlatvezetők, a misszionáriusok állítsák példaképpül hallgatóik elé Szentünk eucharisztikus buzgóságát, melyet még a halál sem tudott kioltani. Elsőáldozóknak milyen remek ideál a kis Paskál, aki mint kis gyermek megismerte Jézust az Oltáriszentségben, folyton nála szeretett tartózkodni és belőle merítette gyermekségének minden báját. Oltáregyleteink, eucharisztikus társulataink mennyire tisztelik egyházrendelle védőszentjüket? Sajnos, Szent Paskált még itt sem részesítik kellő figyelemben. Amikor könyveinkben, folyóiratainkban az eucharisztikus egyesületek példaképeiről van szó, előkerül a szentek egész serege, csak éppen Paskál nem, vagy ha igen, csak mint egy a többi közül. Miért nem tiszteljük azt a szentet, akit a Szentatya rendelt? Ne legyünk a pápánál pápábbak! Az eucharisztikus mozgalmak vezetőit terheli a felelősség, hogy Szentünk megkapja a kellő tiszteletet. Legyen a szentév alkalom az e téren tanúsított mulasztások pótlására és jóvátételére. Erre nagy lehetőséget ad a kongresszusi előkészület és maga a kongresszus.

Sok szó esik azután mostanában a szentév sikeréről. Forduljunk ebben is Szent Paskálhoz. Ő, aki oly speciálisan volt eljegyezve az Oltáriszentséggel, bizonyára a leghathatósabban fogja tudni segíteni és támogatni legszentebb törekvéseinket.

Fr. Gyárfás. O. F. M.

Ferences világirodalmunkból.

Folyóiratok szemléje.

A *Wissenschaft und Weisheit* októberi száma részletesen beszámol a német ferences lektorok (VDFL) augusztus 3-6. St. Annabergben (in Schlesien) tartott kongresszusáról. Az első két napon Duns Scotus tanításával foglalkoztak, az utolsó kettőn pedig gyakorlati studium-kérdések kerültek megvitatásra. Közbe-közbe azután tartottak filozófiai, egzegetikai, liturgiai, homiletikai, és történelmi értekezéseket. A kongresszus egyik fénypontja P. Balicnak: *Bemerkungen zur Methode des Studiums sowie der Edition der Gesamtwerke des Joh. Duns Scotus* címmel tartott előadása volt. A híres Scotus-kutató rámutatott arra, hogy Scotus főművénel, az Ordinationál meg kell különböztetni az ős-eredeti szövegtől, az Ős-Opus Oxoniensetől a „Liber fratris Joannis” név alatt ismert művet, az Opus Oxoniensét. Ma Duns Scotus kiadóinak az a feladata, hogy a modern szövegkritika törvényeinek következetes alkalmazásával ezt az ős-eredeti szöveget felkutassák. Ennek a szövegnek a létezését komoly tények igazolják. Pl. egyes XIV. század elejéről való kódexek fontos kérdésekben ellentmondanak egymásnak. Lehet-

séges, hogy ezeket Scotus írta volna? Tagadólag felel erre az a körülmény is, hogy ezek a kódexek utalnak egy előbbi János-kódexre, bizonyos Ordinatióra. Kell tehát léteznie egy Ordinatióknak, egy igazi „Liber Joannis”-nak, s ez található meg az Assis. 137 és a többi kódexekben. — P. Müller kérdésére, hogy tényleg lehetséges-e már most az Ordinatio ős-eredeti szövegét rövid időn belül kiadni. — P. Balic azt felelte, hogy lehetséges, ám-bár sok nehézségbe ütközik. Még mindig eldöntetlen ugyanis az a kérdés, hogy a kiadásnál kronologikus, vagy szisztematikus sorrendet kövessenek. Tény, hogy az időrendi sorrendnek nagy előnyei vannak, de csak akkor alkalmazható, ha a kiadást 10-20 év alatt le lehetne bonyolítani. De ki biztosít, hogy nem fog eltartani esetleg 80 esztendeig? Éppen ezért ajánlatosabb a szisztematikus kiadási rend, mert így először is a főmű jelenik meg, s ezzel eleget tesznek a feszült várakozásnak, és lehetőséget adnak a kommentálásnak. Annak idején XIII. Leó pápa is időrend szerint rendelte el Szent Tamás kiadását, de látva, hogy a kisebb művek kiadása hatástalan marad, a harmadik kötet után mindjárt kiadatta a Summa Theologicát. Miért ne tanulnánk tehát az elődök kísérletezésein, követve a szisztematikus rendet, amely szerint először az Ordinatio látná meg a napvilágot. Különbösen oly tekintélyes tudósok is, mint P. Castagnoli, Lebon, és P. Plester is ezen véleményen vannak. P. Balic jelentése szerint ma már ott tartunk, hogy a kritikus kiadáshoz szükséges kódexek, vagy legalább is azok fényképmásolatai többé-kevésbé megvannak, úgyhogy a kiadási sorrend eldöntése után rövidesen rákerülhet a sor Scotus műveinek a megjelentetésére.

Az *Antonianum*-ban P. Baudoux: *Philosophia „Ancilla Theologiae”*, ezzel a címmel értekezik a filozófia és a teológia viszonyáról. Egyes újskolasztikusok, főleg a lőveni iskolához tartozók, nem szívesen nevezik a filozófiát a teológia szolgálojának, s inkább a modern tudományokkal szertek kapcsolatba hozni. Így Mercier bíboros, De Wulf, Noel. Szerzőnk kimutatja, hogy ez a felfogás nem egybehangzó az Egyház hagyományos tanításával, mely minden időben a teológia ancillájának nevezte a bölcseletet. Ez az eszme a bölcseletről felvetődik már Alexandriai Kelemennél, Origenesnél s a Kappadoxoknál. (Ők viszont Aristoteles utasítása szerint igazodnak). A skolasztika szintén ennek a felfogásnak hódolt. Ma pedig Gilsonban, a középkor nagy ismerőjében talált kiváló képviselőre. Szerzőnk is ehhez a véleményhez húz.

A *Frate Francesco*-ban Gabriella Novaro Ducati a kétszázéves Galvaninak állít emléket: *Luigi Galvani uomo e francescano* című tanulmányában. Galvaniban nemcsak felfedezőt és tudóst, hanem éppúgy a szentéletű és izig-vérig ferences egyéniséget is észre kell vennünk. Már ifjúságában igen komoly magatartású volt; kerülte a könnyelmű társaságokat s mindig a komolyabbakhoz csatlakozott. Vallásos lelkületét élete végéig megőrizte; vallásossága póznélküli, lélekből fakadó volt. Sokszor meglátogatta az Eucharisziát; gyakran elmondta a papi zsolozsmát s a Bold. Szent Szűz officiumát minden nap elvégezte. 1779-ben belépett Szeráfi Atyánk III. rendjébe s ettől fogva a ferences erények fáradhatatlan követője lett. Különösen az alázatosságban tünt ki. III tratto dell' arco conduttore c. főművét csak élete vége felé, 1794-ben hozta nyilvánosságra és akkor is névtelenül. Vagy egy másik eset. Bizonyos Antonio Scarpa megtudva Galvani jelentős megállapításait a madarak hallószerveiről, ezeket úgy közölte mint saját kutatásait. Tudósunk nehogy a kérdés látszatát vonja magára nem csinált vele semmit. A szegénység szeretete, a Keresztrefeszített iránti buzgalom és imádás lelkülete, a Szent Szűz bensőséges tisztelete szintén magas fokban megvolt benne, mint azt felesége írásai elevenen bizonyítják. Erényes

szép életének kivirágzásaként található fel benne fogyhatatlan, derült kedélye, vidámsága. Szent Ferenc örökifjú szelleme ragyogott mindig fellegderős homlokán és sugározta széjjel családjára és tanítványaira az élet egyik nagy hajtóerejét: a jókedvet.

A *Les Missions Franciscaines*, missziós folyóiratunk aktuális kérdéssel foglalkozik, amikor a zsidó-arab konfliktushoz fűz néhány megvilágító gondolatot. A helyzet ugyanis ma az, hogy a zsidók egyre több és több földet — mégpedig a termékenyebbjéből — szereznek maguknak, úgyhogy hovatovább az arabokat kiszorítják. Persze ez nem nagyon tetszik a harcias „igazhívőknek” s ezért szervezkednek, lázonganak, fenyegetőznek, nehogy a ravasz zsidópolitika kifordítsa őket a magukéból. Innen érthető, hogy oly feszült ma a helyzet Palesztinában. Megjegyzendő, a zsidókat nem valami vallásos, szent cél vezeti őseik földjére, hanem a legmateriálisabb értelemben vett nacionalizmus. S az arabokat mi köti a Szentföldre? vetődik fel önkéntelenül a kérdés. Nem pusztán a pénz, a megélhetés, hanem a vallási meggyőződés is. Jeruzsálem az araboknak az első és az utolsó „giblah”, azaz olyan hely, ahol vallásos szertartásokat kell végeznie Mohamed követőinek. Drága kincs továbbá Jeruzsálem az araboknak azért, mert itt történt — szerintük — a Próféta extatikus égberagadtatása, és e helyen lesz valamikor a holttestek föltámadása. Végzetül pedig ők is magukénak vallják Ábrahámot, mert prófétájuk is, meg vallásuk is tőle származik. Itt tehát nemcsak aranyról és földi megélhetésről van szó. Az arabokat serkenti vallási meggyőződésük is, ami feltétlen respektálandó indítók az arab-zsidó kérdés elbírálásánál.

A *Sankt Franziszi Glöcklein* hatodik decenniumát ünnepli. A nívós terciárius lap, mely különben egyik legelterjedtebb folyóiratainknak, Pacelli bíboros-államtitkár üdvözlő soraiban kifejezett pápai áldással indul neki a hatvanadik esztendőnek. Érdekes, hogy a jubileumi szám nem törekszik rendkívüliségekkel hatvanéves fennállásának emlékeztetéssé tételére. Ez ünnepléses alkalommal is hagyományosan szakszerű összeállításával hat, melyre a virágzásban megért 12. lusztrum fölött érzett öröm és csendes visszaemlékezés nyomta rá bélyegét. (Das Hohe Lied der Liebe einer treuen Leserin.)

A toskánai teológus testvéreink negyedéves folyóirata, a *Frate Foco* felhívja a figyelmet Waddingra, akinek a jövő esztendőben lesz 350. születési évfordulója.

Örömmel üdvözljük a *Ferencs Közlöny* írógárdájában a Magyar Umbria egykori munkatársait: P. Incét, P. Agnelluszt és P. Anzelmet. Adja Isten, hogy tudományos és aszketikai felkészültségüket igen eredményesen hasznosítsák a lelkek javára.

Fr. Menyhért ofm.

Könyvek szemléje.

Török Kálmán: Szoros a kapu és keskeny az út. Egyházi és alkalmi beszédek. Eger, 1937. Szent János-nyomda. 450 oldal.

A szerző a mű bevezető soraiban szerényen írja: „Mint a régi egyházi szónokiskola neveltje, beszédeimben szigorúan szem előtt tartottam az Apostol célkitűzését és felfogását. . . példaadása szerint mint az Evangéliumnak igénytelen hirdetője. . . nem az emberi bölcsesség tudós igéjével, hanem a Szentlélek tanítása szerint szóltam. . .” A beszédgyűjtemény áttekintése megcáfolja a szerző szavait, akár a szerkezetet, akár a tartalmat vesszük. Az aggódó lelkipásztor, aki hat évvel ezelőtt „Pásztortüzek“-et gyújtott a pusztában, most a keskeny úton a szoros kapu felé segíti a

lelkeket. Nem régi és igénytelen, ellenkezőleg fiatalos és lelkes hirdetője az Evangéliumnak.

A széles és keskeny út, a tágas és szoros kapu gondolata ösztökéli a szerzőt állandó tevékenységre, amit e kötet beszédei valóban hiánytalanul igazolnak. A lelkipásztor nagy szeretete csordul ki főképp az esküvői beszédekből, ahol az ifjú párokat arra a keskeny, de biztos útra akarja vezetni. Igen emeli a beszédek értékét a közvetlen, meleg hang, mellyel a szerző szól hallgatóihoz.

Akik az útmutató fáradságos feladatára vállalkoznak, azok valóban segítőtársak találhatnak e műben.

Fr. Arnold ofm.

Frater Lénárt: Hunyadi magyar származása oklevelekben. Budapest, 1937. Kapisztrán-nyomda Vác. 124 oldal.

A tudós szerző e munkában a magyar történetírás egyik legkevésbé tisztázott kérdését: Hunyadi János származását akarja végleges megoldáshoz juttatni. Tanulmányát két részre osztja: az elsőben ismerteti a Hunyadi-kérdésben eddig kidolgozott tízféle elméletet, és kimutatja azok gyenge alapát: a második részben pedig a mátraverebélyi kripta címeres sírköve, V. László 1441-ből való, mostanában előkerült oklevele és más, már régebben ismert dokumentumok alapján összeállítja Hunyadi családfáját, és világosságot gyújt a nagy hős életének sok, eddig ismeretlen, vagy megmagyarázhatatlan mozzanatára.

A szerző nagy valószínűséget mutató, végső következtetése az, hogy Hunyadi János Vereb Péternek, a verebélyi vajdának, Erdély egykori alvajdájának fia. Törzsökös, magyar, köznemesi család sarja, és ősei már 1198 óta címerhasználati joggal rendelkeztek. Az utóhang felveti azt a gondolatot, hogy jó volna a Szentszéktől kieszközölni Hunyadi számára a *Venerabilis servus Jesu Christi* címet, hogy mint ilyen álljon tündöklő példaképpen a vallásáért és hazájáért dolgozni akaró magyarság előtt.

A Hunyadi-kérdésnek ennek az egészen új úton járó, de a legkedvezőbbben megoldó elméletéről nagy érdeklődéssel várjuk az illetékesek véleményét.

Fr. Kristóf ofm.

Thaddäus Soiron ofm.: Heilige Theologie. 1935. Verlag Fridrich Pustet. 178 oldal.

Napjaink tudományos érdeklődése a teológia értelmé után protestáns és katolikus részen egyformán igen élénk. Ezt igazolják a protestánsoknál Petterson, Ottó Schmitt, Odenwald, Gilg, Karl Baath, E. Brunner, Wunsch művei; a katolikusoknál Eschweiler, Radermacher, Guardini teológiai munkái, újabban pedig Soiron könyve.

Az ismert nevű író megokolása szerint a hittudomány azért szent, mert nemcsak fogalomrendszert nyújt és értelemre korlátozott problémákat, mint a matematika, hanem mert elsődleges célja és feladata az életszentség produkálása mind egyéni, mind társadalmi viszonylatban. A teológiának ilyenén való beállításához Szent Bonaventúra és B. Duns Scotus szolgáltak dogmatikai megalapozást. Szerintük a teológia szent először azért, mert szent forrásból, a hit belénkötött erényéből és a Szentlélek ajándékaiból eredzik, másodsor azért, mert szent magatartás kíséri és termékenyíti meg: a szeretet és az életközösség Istennel; harmadsor azért, mert a legszentebb cél, az Istennel való szeretetközösség kiépítésének szolgálatában áll. Ezek alapján a teológia már szubjektív oldalát nézve is szent tudomány; méginkább így fogjuk látni, ha objektív oldaláról is szemügyre vesszük. A teológia tárgya ugyanis Isten ígéje, melyben nem valami egyéni magatartás okán, hanem tárgyi tartalmánál fogva megigazulást hozó erő lakik; ezért a teológiában, az Isten ígéről szóló tudományban

ugyanennek az erőnek kell érvényre jutnia. Jól megjegyzendő, azonban a szigorúan kikötött előfeltétel: Isten szava csak azok számára bír megtisztító és megszentelő erővel, akik gondolkozásmódjukat közöseké teszik Isten igéjének gondolataival, mindenekelőtt pedig cselekedeteikkel, egész valójukkal bekapcsolódnak az isteni életbe. Ezt a megszentelő erőt természetesen megőrzi az Isten igéje a közösségben is. Magától értetődőleg mindez az Egyházban mehet végbe, ahol az Isten szava hallható. Mivel pedig az Egyház Krisztus titokzatos teste, a Szentlélektől áthatott szent közösség, ezért az Isten igéjén való részvétel a Szentlélekben ismételtlen nyomatékot ad annak a gondolatnak, hogy a teológia szent tudomány.

Könyvünk gondolatgazdagsága azonban sokkal nagyobb, semhogy néhány sor kielégítő tájékozást adhatna róla. El kell ezt olvasnia minden teológiával foglalkozó embernek, hogy megtanulja belőle, miképpen válik igazi teológussá.

Fr. Menyhért ofm.

P. Tharsicius Cherrier legújabb könyvei:

Wenn Gott ruft. . . Verlag Alsatia, Sélestat. 120 old.

A könyvecske nem tartalmazza a papi és szerzetesi élet teoretikus feldolgozását és kifejtését. P Cherrier, a híres francia ferences költő és író, apró elbeszélések keretében villantja fel a papi hivatás, a legfenségesebb Krisztus-követés gondolatát az ifjúság előtt. Nem parancsol, nem osztogat tanácsokat, nem suhogtatja a fenyegetés cikkázó villámstorait, hanem a következtetések megdönthetetlen eredményeit írja fel nemcsak a szív, hanem az értelem homlokzatára is.

Azonban nemcsak az ifjúsághoz szól, hanem a szülőkhöz is. Azokhoz a szülőkhöz, akik helytelen szeretetükkel gátat emelnek gyermekük hivatása elé, akik gyáva félelmükben nem engedik gyermeküket Krisztus zászlaja alá állni, akik anyagiak, állás, emberi tekintély, karrier és vagyon miatt ólomkoloncokat raknak gyermekük magasabbra hivatott lelkének hamvasfehér szárnyaira. Azokhoz a szülőkhöz is szól, akik örömtől ujjongón adnák gyermeküket Istennek, de nincs pénzük és kicsi családjuk felett állandóan ott lebeg láthatatlan szárnyain a Gond félelmetes árnya.

Papok kellene! Papok. akiknek legyen erejük odaállni a megvadult csöcselék elé, hogy észretérsék; mártírpapok, akik vérük bíborával festik pirosra Krisztus-Király fehér lobogóját, akik odaszegeztek magukat jajszó nélkül templomuk kapujára, akik elevenen megnyúztatják magukat és petróleummal leöntve a tűz égető kínjában is a halhatatlan emberi lelkekért rimáncognak. Papok. akik nemcsak a kísértések, a magányosság és sokszor hontalanság emésztő harcaiban, hanem a fizikai kínok és a vér viharzó éjszakájában is megállják helyüket!

Ebben a szellemben, az új világ új papjainak szellemében íródott ez a nagyszerű könyv!

Seelen-Stimmungen. (Gedichte) Verlag Alsatia. Sélestat, 1937. 48. old.

Izléses, modern kiállítású kis verses kötet. Valóban találóbb címet keresve sem találhatott volna a kötet homlokzatára, mert ezek valódi, mélyből fakadt és mélyen lebilincselő Lélekhangulatok. Lélekhangulatok ezek a versek, finom, halkszavú, de azért mégsem ellágyuló gondolatok hullámmásai, amelyekben a szerző igazi arca, a papi, szerzetesi, és apostoli arc ragyog felénk. Legmeghatóbbak és megrázóak édesanyjához írt versei, de ugyanezt a szellemet sugározzák a természetet, hazáját, rendjét és ember-testvéreit körülölelő versei. Annyi finomság, annyi báj lengi át minden költeményét, hogy szinte csodálkozva vetjük fel a kérdést, hogyan láthat be annyira a szív mélyére, a lélek legtitkosabb redőibe, milyen finom lelkű

lehet ez az ember, hogy annyi érzelmet és bájt tud egyszerű versek sorai közé lehelni.

Igazi líra ez a kis kötet, istenáldotta tehetség gyönyörű lírája!

Im Schatten des Tabernakels. Sélestat, 1937. Maison St. Antoine. 34 old. A tabernákulum árnyékában illatozó szerény virágról, az alázatoslelkű, de ragyogószívű Szent Paszkálról, az Eucharistia nagy Szentjéről szól ez a kis könyvecske. A népszerű elbeszélő a költő ihletett nyelvezetével hajol le a kicsikékhez, a gyermekekhez, hogy meséljen nekik a Szentről, a kicsi Paszkálról, aki úgy szerette az eucharisztikus Jézust! Gyermekeknek írta ezt a könyvet, gyermekeknek mesél, de annyi melegséggel, közvetlenséggel, sokszor humorral és annyi szeretettel, hogy még felnőttek is élvezettel olvassák.

Fr. Gilbert ofm.

Valentin M. Bretos O. F. M.: MEDIATION DE JÉSUS-CHRIST. Mediations. La place du Christ dans la piété franciscaines. Aux Editions Franciscaines. 27 rue Sarette, Paris. 134. oldal.

Az illusztris szerzőt nem valami véletlenül felmerült ötlet, nem is a franciskánizmus önkényes szellőztetése indította művének megírására, hanem az a komoly lény, hogy az összes katolikus teológiai irányok között a ferences felfogás mutatja be legerőteljesebben Krisztus közvetítését. A bencés, a domonkos, a jezsuita tanrendszerek kétségkívül kielégítő helyet biztosítanak az Úr Jézus szerepének, de ezt csak mint kiegészítő és gazdagító mozzanatot illesztik bele az üdvösség rendjébe; ezzel szemben a ferences teológia Szent Ferenc Krisztus emberségére irányozott tekintete nyomán sokkal nagyobb jelentőségű helyet ad Krisztusnak oly módon, hogy Ő teszi meg az egész teológia központjává és a mindenség királyává.

Ezek a gondolatok vezetnek Krisztus tulajdonképpeni közvetítésének részletezését megindító főtételhez: csak egy út van Istenhez s ez: Jézus Krisztus. Még az ártatlan Ádám s az angyalok sem közeledhetnek Istenhez az Ő közvetítése nélkül. Szerzőnk Krisztusnak ezt a főszerepét Szent Ferenc 1221-ből való Regulájának 3. fejezetéből olvassa ki, amely eszme később Szent Bonaventúra és B. Duns Skotus kifejtése után a teológia közkinésévé lett. Ez az abszolút inkarnáció néven ismert tan röviden így vázolható: Isten, a szeretet, a Fiúban és a Szentlélekben két végtelen veleszerető személyt készített magának. Ebben a szükséges szeretetegyesülésben Isten tökéletesen boldog, de túlaradó szeretete ennél többet akar: közölni akarja magát még teremtett lényekkel is. Ez a közlés kétféleképpen történhet: méltóan és méltatlanul. Ez utóbbi módon közli magát Isten velünk. S most fölmerül a kérdés: teremthet-e Isten olyan lényt, akivel méltó szeretetközlést létesíthetne? Igen, teremthet s ez a megtestesülés motívuma. Voluit, potuit, fecit. Más szóval: az Atya azt akarta, hogy a Fiú, aki már benne «ad intra» «dicsőségének és lényének képmása» volt, megtestesülve «ad extra» legyen tetszésének a tárgya. Erre képes volt, tehát megtette. Így lesz Krisztus Isten legnagyobb műve, a teremtés homlokterében álló lektökéletesebb istenszerető Lény. Függhet-e már most a megtestesülés Ádám bűnétől? Scotus tiltakozik: valamely lénynek az előre-rendelése nem fogható fel, mint a másik bűnének az alkalmá. Vagy például: a megtestesülés az egyedüli abszolút ingyenes kegyelem, mivel a többi kegyelmeket Krisztus kiérdemelte, tehát semmiféleképpen sem függhet Ádám bűnétől. Ezért Krisztus előre-rendelését elsőséggel, ingyenességgel és egyetemességgel lehet a legkifejezöbben megjellegmezni.

A szerző azután szól a jelen üdvrendszerinti közvetítői műről, a megváltásról s az ebből levonandó gyakorlati alkalmazásokról. Mindezeket a gondolatokat elmékedések alakjában, a teológiaiag pallérozatlan elméhez leegyszerűsített, közvetlen modorban nyújtja a könyv. Nagy haszonnal forgathatja tehát mindenki, aki mélyebb teológiai ismeretekkel akarja gazdagítani lelki tartalmát.

Fr. Menyhért O. F. M.

Évvégi értesítő.

A Szent Bonaventúra Egyháziroldalmi Iskola ezidei működését 1937. febr. 24-én kezdte meg 38 taggal. Az év folyamán az Iskola gyarapodott 4 taggal. Eltávozott 9 tag; külföldre ment 3 tag; összesen 12 tag. Az Iskola mai száma tehát 30.

Az Iskola keretéből az élet küzdőterére lépett: P. Keresztély, P. Othmár, P. Jozafát, P. Sebestyén, P. Lúcius, P. Felicián, P. Lipót. A római Szent Antal egyetemen tanulmányaikat végzik: P. Asztrik, P. Ottokár, P. Marcellin; A bécsi egyetemen munkálkodnak: P. Amand, P. Szaniszló, Fr. László. Zágrábban tanul: Fr. Remig.

Ez évben az Iskola 14 gyűlést tartott. Ezek közül 1 dísz-, 2 rendkívüli és 11 rendes gyűlés volt. A szakosztályok összesen 25 ülést tartottak. Ezek közül 3 ülés esik az elméletire, 13 a gyakorlati, 6 az irodalmi és 3 a missziós szakosztályra. A szereplések száma összesen 74. Ebből szentbeszéd volt 9, szabadelőadás 3, értekezés 3, tanulmány 31, elbeszélés 10, vers 1, szavaltat 2, egyéb 15.

A könyvtáros jelentése: könyvtárunk ez évben 196 könyvvel gyarapodott.

Az Egyháziroldalmi Iskola számára a következő folyóiratok járnak:

Magyar Kultúra, Egyházi Lapok, Katolikus Szemle, Kat. Nevelés, Pannonhalmi Szemle, Utunk, Theológia, Eucharisztikus Értesítő, Vigilia, Magyar Kórus, A Szív, Szent Antal, Ferences Közlöny, Isten Dalosai, Szent Antal kis virágai, Katolikus Élet, Szegedi Havi Boldogasszony, Plébániánk, Gyöngyösi kat. Tudósító, Zászlónk, Ifjúság, Ferences Nemzedék, Csiksomlyói virágok, Tartományi Közlöny, Theologisch-praktische Quartalschrift, S. Franzisi Glöcklein, La vie Chatolique, Apostolicum, Antonianum, Acta Ordinis, Frate Foco, Frate Francesco, Le missioni Francescane... azután több kül- és belföldi szeméremi cserelap és jelentés.

Tisztújító gyűlésünket dec. 31-én tartottuk meg. Titkár: Fr. Menyhért IV. éves teológus, segédtitkár: Fr. Gyula IV. é. t., jegyző: Fr. Gilbert III. é. t., segédjegyző: Fr. Gyula IV. é. t., levelező: Fr. Agapit IV. é. t., segédlevelező: Fr. Szerén III. é. t., Könyvtáros: Fr. Kristóf IV. é. t., segédkönyvtáros: Fr. Szerén III. é. t., elméleti szakosztályvezető: Fr. Gedeon III. é. t., gyakorlati szakosztályvezető: Fr. Gyula IV. é. t., irodalmi szakosztályvezető: Fr. Emil II. é. t., missziós szakosztályvezető: Fr. Lukács III. é. t.

Fr. Metód O.F.M.

V. é. t. jegyző.

Életünkből.

(folyt.)

Nov. 23. P. Generális rendelkezése folytán szeretett lector-atyánk, P. Özséb a bécsi Pázmáneum gyóntatója lett. Dél előtt 11 órakor P. Rókus, széniorunk megköszönte lector-atyánk fáradságát és nagy szeretetét, mellyel minket a lelki és szellemi élet útjain vezetett évek óta és lector-atyánk biztosított bennünket, hogy kedves emlékei és imádságos mementói között fog megőrizni minket. Délben P. Quardian az egész ház nevében búcsúztatta el a távozó P. Özsébet.

Nov. 26. Ma érkezett haza fr. Gilbert másfél hónapi kórházi kezelés után. Este jött meg P. Provinciális kísérelében P. Gatti Kelemen exprovinciális a velencei provincia lectora, hogy a P. Özséb eltávozásával megüresedett lectori katedrát elfoglalja.

Nov. 27. Dél előtt 9 órakor vezette be az iskolába P. Provinciális az új lector-atyát. A bemutatkozás előtt Főatyánk az egész Provincia és lectori kar nevében gördülékeny latin nyelven köszöntötte P. Kelemen, aki válaszképpen rövid székfoglalót tartott. Kijelentette, hogy P. Generális rendelkezése mellett a magyar földnek már egyszer tapasztalt szeretete is hozta közénk nevelőnek és tanítónak. Hangsúlyozta, hogy atyánk lesz, akihez mindig bizalommal fordulhatunk. Ezután egyenkint bemutatkoztunk neki és mindjárt meggyőződhattünk közvetlen modoráról és ferences, derűs kedélyéről. Délután P. Provinciális exhortáció keretében buzdító beszédet intézett hozzánk a

teológia szeretetéről, annak gyakorlati átéléséről és elmélyítéséről.

Dec. 5. Eljött hozzánk is a Mikulás. Nem hozott ugyan virgácsot, de alaposan ráolvasta mindenkire azokat a kulissza-titkokat, amikkel nem igen szokott az ember dicsekedni.

Dec. 8. Este 5 órakor tartottuk a kultúrház nagytermében a gyöngyösi férfiintelligencia előtt Egyházirodalmi Iskolánk hagyományos díszgyűlését, melynek rendje a következő volt:

1. Elnöki megnyitó.
2. Hamm: Ave Maria 4 szólamú ének, előadja a teológusok énekkara.
3. Unnapi beszéd... Tartja P. Tábori Flórián V. éves teológus.
4. Németh I.: ... Könyörgés a vérző Szűzanya előtt. Melódráma. Szavalja Fr. Máriaföldi Lukács III. éves teológus, harmóniumon kíséri Fr. Guba Genéz III. éves teológus.
5. A Szent Szűz és az Eucharisztia Dogmatikus értekezés. Irla és felolvasta Fr. Gaál Gedeon III. éves teológus.
6. Gounod: ... Sancta Maria. 4 szólamú ének, előadja a teológusok énekkara.
7. Szűz Mária a liturgiában Szabadelőadás, tartja Fr. Tátrai Gyula IV. éves teológus.
8. Szavalókórus a Szeplőtelen Fogantatás tiszteletére... Előadják a teológusok.
9. Zárószó.

Díszgyűlésünket Provinciális atyánk remek latin beszéde zárta be. Emlékeztetett az ősi ferences magyar erényre és kötelességre: a magyar föld, a magyar nép forró szeretetére, és biztosított e lelkületben végzett munkánk gazdag erényeiről és örömeiről.

Dec. 19. Kriston Endre segédpüspök úr őexcellenciája az egri érseki szeminárium kápolnájában diákónussá szentelte Fr. Arnold és Metód testvéreinket, Fr. Tivadar és Fr. Félix, Fr. Agapit, Fr. Máriusz, Fr. Gyula és Fr. Kristóf testvéreinknek pedig a subdiákonátot adta fel. Isten éltesse és áldja meg az új ordináltakat!

Dec. 24. Készülődés a szent karácsonyra. Délután megérkezett Főatyánk, hogy velünk együtt énekelje: Krisztus Jézus született, örvendezzünk! A szent estén ő osztotta ki saját kezűleg a gazdag ajándékokat: kinek dogmatikát, kinek lelkiolvasmányt, kinek mire volt szüksége, úgyhogy senki sem maradt megjutalmazatlanul. A búsás, ajándékokért ezúttal is leghálásabb köszönetünket fejezzük ki szeretett Főatyánknak.

Fr. Gilbert O. F. M

Jászberényi krónika.

OKT. 12. Kedves meglepetés ért bennünket. A filozófiai óránkat két vendég, a horvát Provinciális-atyá, P. Troha Mihály és P. Veren Kelemen, szabadkai quardián látogatása szakította meg. A Provinciális-atyá közvetlen szeretettel, derűs hangon beszélt hozzánk s többek között kijelentette, hogy a jugoszláv állam legújabb intézkedései kedvező hatással lesznek a horvát-magyar barátságra.

OKT. 13. A két jász járás katolikus közönsége hitéletének egyetemes megnyilvánulását adta, amikor a szentlévi katolikus napon az ünnepélyes szentmisén a férfiak színe-java, egyházi, világi és katonai előkelőségek képviseletében zsúfoltságig megtöltötte templomunkat, és közös szentáldozáshoz járult. Ezt követte a Kultúrházban tartott gyűlés, melynek első szónoka: P. Bangha Béla, az Oltáriszentség Világgyűlésének jelentőségéről, értelméről, a Krisztust megillető tisztelet külső megnyilvánulásának fontosságáról beszélt. Huszár Károly, v. miniszter, az A. C. elnöke, Bangha atya után a Világgyűlést gyakorlati szempontból ismertette, hogy mennyi fáradságot igényel a nagy katolikus toborzás a szent napra, s hogy elsősorban nekünk magyaroknak kell példát adni. Dr. Szentgyörgyi József pedig összefoglalta a Világgyűlés elvi és gyakorlati jelentőségéből a reánk háruló kötelességeket.

OKT. 15. Ft. guardián-atyánk szerzetesi működésének negyvenéves jubileumát ünnepeltük, P. Ákos, vikárius-atyá üdvözölte házfőnök-atyánkat. Meghatóan fejezte ki ennek a szent évsornak az értékét, amikor azt egymás mellé rakott égő fáklyához hasonlította, mely az örök béke, boldogulás felé biztosan fogja vezetni házunk őrét, vezetőjét, atyját.

NOV. 2. Halottak napján mi is felkerestük a temető áhítatos csendjét, hogy a keresz- és gyertyaerdőben a mi elhúnyt rendi testvéreinkért ferences szívvel fohászkodjunk.

NOV. 25. A filozófia védőszentje, égi Pártfogója ünnepén leróttuk az emlékezés adóját Szent Katalin és a filozófia tudományával szemben, amennyiben Fr. Bertrand senior szép latin beszédben méltatta előttünk Szent Katalin életét és a filozófia értékét, amelyet nekünk nagy szorgalommal kell kiaknáznunk Rendünk dicsőségére.

NOV. 29. Ft. P. Hermenegild provinciális-atyánk zárdánkban látogatást tett. Atyai szeretettel köszöntötte házfőnök-atyánkat, a lektor-atyákat és a hitoktatókat. Végül áldását adta a régi és új testvérekre. Látogatását mély tartalmú exhortációval fejezte be. Intett bennünket, hogy a «tendere ad perfectionem» jelszó soha ne legyen előttünk hétköznapi, s hogy pályánkon hivatalból is kell azokat az eszméket követni, melyeket hivatásunk tökéletessége kíván. Apostoli életre, munkára hívott az Úr, miként Szent Pált, a szeretet Apostolát, Szent Jánost, a béke Apostolát, Xavéri Szent Ferencet az indiai Térítőt. Mi is így dolgozzunk és ne felejtjük, hogy valamiképpen apostolokká kell lennünk!
Fr. Marciális O. F. M.

Ü Z E N E T E K.

MINDENKINEK. Lapunk két utolsó száma teljesen rajtunk kívül eső, nyomdai okok miatt késett. Kérjük kedves olvasóink elnézését, a jövőben hihetőleg minden fennakadás nélkül le fogjuk tudni bonyolítani a negyedéves megjelentetést. A legközelebbi számot tehát márciusra ígérjük.

RÓMA. Örömmel olvastuk karácsonyi beszámolóitokat. Gratulálunk a gyors szaktárgy-választáshoz és kívánunk eredményes munkálkodást.

SZOMBATHELY. Pályázat-hirdetésüket olvastuk, és hacsak közbe nem jön valami, néhány dolgozatot mi is be fogunk küldeni, hogy ezzel is ki-fejezzük testvéri együttműködésünk gondolatát.

BÉCS. Igen érdekesek voltak a karácsonyi levelek, különösen P. Szaniszlóé. Fogadja őszinte gratulációkkal a fejedelmi ismeretséghez. Hasonló jókat!!!

JASZBERÉNY. A dolgozatot köszönjük, azonban kissé késő érkezett. úgy, hogy csak a jövő félévben kerülhet sorra. Sok sikert a vizsgákhoz! Pax.

— Kézirat gyanánt. —

Kiadásért felel a Gyöngyösi Ferences Teológia.

Kapisztrán-Nyomda Vác. Printed in Hungary. Üzemvezető: Farkass Károly.